

PAPER DETAILS

TITLE: YAZILI VE ARKEOLOJİK KAYNAKLAR İŞİĞİNDA ORONDEİS BÖLGESİ'NİN TARİHİ
COGRAFYASI

AUTHORS: Mehmet KURT, Esra ATCI

PAGES: 53-86

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1680302>

YAZILI VE ARKEOLOJİK KAYNAKLAR IŞIĞINDA ORONDEIS BÖLGESİ'NİN TARİHİ COĞRAFYASI

THE HISTORICAL GEOGRAPHY OF ORONDEIS REGION IN THE LIGHT OF WRITTEN AND ARCHEOLOGICAL RESOURCES

Mehmet KURT* - Esra ATCI**

Makale Bilgisi

Başvuru: 02.04.2021

Kabul: 22.07.2021

Article Info

Received: Apr, 02, 2021

Accepted: July.22,2021

Öz

Orta Anadolu Bölgesi'nin batı kesiminde yer alan Beyşehir Gölü havzası, hem tarihsel hem de coğrafi anlamda oldukça önemli bir konuma sahiptir. Nitekim Neolitik dönemden itibaren iskân görmüş olan bu alan, değişik kültürlerle ev sahipliği yapmıştır. Hititler döneminde hem batıya ve güneye uzanan yol güzergâhları üzerinde bulunması, hem de önemli bir dini merkez olması bölgenin önemini kanıtlamaktadır. Bölgenin Demir Çağı'ndaki durumuhakkında elimizde yazılı kaynaklar bulunmamasına rağmen, arkeolojik veriler Beyşehir Gölü havzasının bu dönemde de yerleşime sahne olduğuna işaret etmektedir. Bölgenin Hellenistik ve Roma dönemleri ile ilgili olarak ise antik edebi kaynaklardan, yazıtlardan ve arkeolojik buluntulardan bilgi edinilebilmektedir. Antik kaynaklardan bölgenin idari sınırlarının sık sık değiştiği anlaşılmaktadır. Nitekim Plinius tarafından Pisidia'nın bir alt bölgesi olarak söz edilen Orondeis'i, Ptolemaios Galatia'da göstermektedir. MS 6. yüzyıl yazarı Hierokles ise, bölge kentlerinin bazılarının Pisidia, bazılarının ise Lykaonia kenti olduklarından söz etmektedir.

Bu çalışmada Beyşehir çevresi ile ilişkili olduğu bilinen Orondeis Bölgesi'nin siyasi, sosyo-kültürel ve ekonomik yapısı üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Orondeis, Beyşehir, Mistea, Pappa.

* Prof. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, , mehmetkurt@kmu.edu.tr, Karaman Türkiye

** Dr. Öğr. Üyesi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, , esrabulut@kmu.edu.tr, Karaman Türkiye

Abstract

Located in the western part of the Central Anatolia Region, the Beyşehir Lake basin has a very important location both historically and geographically. As a matter of fact, this area, which has been inhabited since the Neolithic period, has hosted different cultures. Being on the road routes extending to the west and south during the Hittite period and being an important religious center proves the importance of the region. Although we do not have any written sources about the situation of the region in the Iron Age, archaeological data indicate that the Beyşehir Lake basin was the scene of settlement in this period as well. Regarding the Hellenistic and Roman periods of the region, information can be obtained from ancient literary sources, inscriptions and archaeological finds. It is understood from ancient sources that the administrative boundaries of the region changed frequently. As a matter of fact, Ptolemy shows Orondeis, which is mentioned by Pliny as a sub-region of Pisidia, in Ptolemy Galatia. The writer of the 6th century AD, Hierocles, mentions that some of the cities in the region were Pisidia and some were Lycaonia.

In this study, the political, socio-cultural and economic structure of the Orondeis Region, which is known to be associated with the Beyşehir environment, will be emphasized.

Key Words: Orondeis, Beyşehir, Misteia, Pappa.

Giriş

Günümüzde Konya iline bağlı bir ilçe olan Beyşehir köklü bir geçmişe sahiptir. Bu bölgedeki tarihsel sürecin oldukça eski dönemlere kadar uzanmasını sağlayan temel faktörler jeopolitik ve jeostratejik konumundan ileri gelmektedir. Beyşehir Gölü'nün tatlı suları ve havzanın bulunduğu alanın tarıma elverişli yapısının gölün kıyı kesimi ile doğusunun en erken dönemlerden itibaren insanların yerleşim amaçlı tercihinde kilit rolü oynadığı açıktır. Buna bağlı olarak bölgenin tarihsel süreç içerisinde geçirdiği değişim ve gelişimlerde coğrafyanın etkisi yadsınamaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Günümüzde Beyşehir havzasının konumu, etrafındaki yükseltiler gözönüne alındığında bir çanağı andırmaktadır. Nitekim bu alan Anamas ve Sultan Dağları arasında tektonik bir çukur içinde yer almaktadır.¹ Bölge coğrafi açıdan kendi içerisinde farklılıklar göstermektedir. Bölgede çok sayıda dere bulunmakla birlikte özellikle kaynağını Sultan Dağları'ndan alanlar bu alanın topografyasının şekillenmesinde büyük bir yere sahiptir.

¹ Mustafa Arslan, *Yalvaç-Beyşehir-Suğla Oluğu'nun M.Ö 500-MS 500 Yılları Arası Tarihi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya 2011, s. 7.

Zira bunlar taşıdıkları alüvyonlar sayesinde kıyı ovalarının oluşumunda önemli bir rol oynamışlardır.² Bölgede bulunan ve kaynağını Beyşehir Gölü'nden alan Çarşamba Çayı ise buradaki en önemli kapalı havza akarsularından birini oluşturmaktadır.³

Bölgenin en önemli tatlı su rezervi olan Beyşehir Gölü ise antik dönemde Karalis olarak isimlendirilmiştir.⁴ Göl, Beyşehir, Seydişehir ve Bozkır çöküntü alanı içinde ve Sultan Dağları'nın batı kesiminde yer almaktadır. Gölün batı kesiminde ise Torosların batı uzantısı ve bunların güneydoğu yönünde uzanan silsilesinin bir devamı niteliğindeki Dedegöl/Anamas Dağları yer almaktadır (Harita 1).⁵

Özellikle bölgenin doğu sınırını teşkil eden Lykaonia dolaylarına bakıldığında ise arazi yapısının oldukça dik ve engebeli olduğu görülmektedir. Bu alan zaman zaman geçitler tarafından bölünmüş, doğuya yani Konya'ya doğru giderek yükselen engebeli bir arazi yapısına sahip yüksek bir plato görünümündedir.⁶ Bu açıdan değerlendirildiğinde bölgenin küçükbaş hayvancılık için oldukça elverişli bir arazi yapısına sahip olduğu düşünülebilir. Bununla birlikte özellikle Yunuslar'dan Beyşehir'e kadar uzanan engebeli alan yerini nispeten daha düz bir araziye bırakmakta olup bu bölge oldukça verimli yapıya sahiptir.⁷ Nitekim batıda yer alan Anamas ve Kortoz dağları, doğuda bulunan Erenkilit, Alacadağ ve Sultan dağları, güneyde Seyran ve Seydişehir dağları ile kuzey kesimde Anamas ve Sultan dağlarının uzantıları arasında yer alan Şarkikaraağaç Ovası bölgeyi çevreleyen en önemli coğrafi unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır.⁸ Bunlardan Erenkilit ve Alacadağ volkanik kökenli oluşumlardır.⁹

² Arslan 2011, s. 6.

³ Hasan Bahar – Güngör Karauğuz – Özdemir Koçak, *Eskiçağ Konya Araştırmaları I*, İstanbul 1996, s. 16; Güngör Karauğuz, *Arkeolojik ve Filolojik Belgeler Işığında MÖ. II. Binde Orta Anadolu'nun Güney Kesimi*, Çizgi Kitabevi, Konya 2005, s. 10.

⁴ David Magie, *Roman Rule In Asia Minor To The End Of The Third Century After Christ, I-II*, Princeton University Press, New Jersey 1950, s. 290. Klaus Belke – Marcell Restle, *Galatien und Lykaonien*, Tabula Imperii Byzantini 4, (Denkschriften ÖAW, phil.-hist. Kl. 172), Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien 1984, s. 218. Beyşehir Gölü ve çevresinin topografik yapısı hakkında gözlemler için bkz. William John Hamilton, *Küçük Asya*, Midas Kitap, Ankara 2013, s. 667.

⁵ Karauğuz 2005, s. 8.

⁶ Henry A. Ormerod, "The campaigns of Servilius Isauricus against the Pirates", *Journal of Roman Studies*, 12, 1922, s. 47; Magie 1950, s. 290.

⁷ Louis Robert, *Hellenica Recueil D'Épigraphie De Numismatique et D'Antiquités Grecques*, Maisonneuve, Paris 1965, s. 86.

⁸ Yiğit Erbil – Elif Ünlü, "Fasıllar Yüzey Araştırması Erken Tunç Çağı Seramik Örnekleri", *Cedrus*, V, 2017, s. 2.

⁹ Arslan 2011, s. 6.

Genel itibarıyla tipik karasal iklim özellikleri taşıyan Beyşehir Gölü havzası aynı zamanda bulunduğu özel konumu ve gölün etkisi sayesinde Göller Bölgesi'nin yağışlı ikliminden de etkilenmektedir.¹⁰ Bu bakımdan değerlendirildiğinde bölge tahıl ve meyve yetiştiriciliği için oldukça uygun bir coğrafya oluşturmaktadır.¹¹ Nitekim bölgenin bu verimli arazi yapısı Augustus'un imparatorluğunda Kırelî ve yakın çevresinin imparatorluk malikânesi olarak tercih edilmesinde temel etkenler arasında yer almış olmalıdır.¹²

Karalis Gölü'nün (Beyşehir Gölü) doğusunda uzanan, Lykaonia sınırına kadar olan saha antik kaynaklarda¹³ ve epigrafik belgelerde¹⁴ Orondeis olarak geçmektedir.¹⁵ Orondeis kelimesinin kökeni ise tartışma konusu olup bu ismin Luwi dilinde Orowandeis şeklinde olabileceği ileri sürülmektedir.¹⁶ Orondeis Ülkesi, verimli arazileri yanında Phrygia Paroreia'ya uzanan geçiş yolları üzerinde yer alması nedeniyle önemli bir konuma sahip olmuştur.¹⁷ Ancak antik kaynaklarda bölgenin idari sınırlarının sık sık değiştiği anlaşılmaktadır. Nitekim Plinius, Orondeis'in Pisidia Bölgesi'ne ait olduğunu ifade etmekte ve bu verimli alanı *Orondicus Tractus* olarak adlandırılmış araziyle aynı kabul etmektedir.¹⁸ MS 6. yüzyıl yazarı Hierokles'in kayıtlarında ise Mistea Lykaonia eyaleti sınırları içerisinde

¹⁰ Bahar vd. 1996, s. 15.

¹¹ Robert 1965, s. 86; Hadrien Bru, *La Phrygie Parorée et la Pisidie septentrionale aux époques hellénistique et romaine: Géographie historique et sociologie culturelle*, Brill, Leiden 2017, s. 173.

¹² Bru 2017, s. 173.

¹³ Ptol. V 4, 9; Plin. V 147.

¹⁴ MAMA VIII, 60 no. 333. Orondeis Ülkesi hakkında bkz. William Mitchell Ramsay, "Res Anatolicae: Oroanda: Ager Oroandicus: Tractus Oronadicus A. – C.", *Klio*, 22, 375-383; Wolfgang Ruge, "Oroandis", *Real Encyclopädie der klassischen Altertumswissenschaft*, XVIII/1, 1130-1131; Magie 1950, s. 1173-1174; Robert 1965, s. 81-87; Bru 2017, s. 171-182; Mehmet Kurt, "Roma Döneminde Beyşehir Gölü (Karalis) Çevresi'nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı", *History Studies*, 9(4), s. 124-125.

¹⁵ Magie 1950, s. 290; Kurt 2017, s. 124.

¹⁶ Ramsay 1929, s. 376; Hadrien Bru, "Le culte impérial dans l'Orient romain: mythes, rites et structures", *Kaiserkult in den Provinzen des Römischen Reiches: Organisation, Kommunikation und Repräsentation*, (Ed: A. Kolb, M. Vitale), Walter de Gruyter GmbH, Berlin/Boston 2016, s. 73.

¹⁷ Kurt 2017, s. 127.

¹⁸ Plin. V 94, 147; AE 1927, 104; Ramsay 1929, 375-383; Stephen Mitchell, *Anatolia, Land, Men, And Gods in Asia Minor, Volume I: The Celts and The Impact of Roman Rule I-II*, Clarendon Press, Oxford 1993, s. 90; Mehmet Ali Kaya, "Cillanicus Tractus: A Re-Interpretation of its Location", *Arkeoloji ve Sanat*, 124, s. 46; Marco Vitale, *Eparchie und Koinon in Kleinasien von der ausgehenden Republik bis ins 3. Jh. n. Chr.*, Asia Minor Studien, Bd. 67, Habelt R., Bonn 2012, s. 107.

gösterilirken¹⁹, Atmenia/Atenia (Kireli)²⁰, Sinethandus ve Pappa, Pisidia eyaleti içerisinde yer almaktadır.²¹

Ancak Orondeis Bölgesi'nin kesin sınırları belirlenememiş olup modern araştırmacılar tarafından bu konuda farklı öneriler getirilmiştir. J. G. C. Anderson, Orondeislilerin bir Pisidia kabilesi olmadığını ileri sürerek onların bu bölgenin yakınında bulunan bir yerleşimin sakinleri olabileceğini düşünmektedir.²² M. A. Kaya ise *Orondicus Tractus*'un *Killanicus Tractus* yani Şarkikaraağaç Ovası'nın bitişiğinde yer aldığını ifade etmektedir. Yine yazar *Orondicus Tractus*'un Karalis Gölü'nün doğu kesiminde, dağlık sahaya yakın bir alanda bulunabileceğini ileri sürmektedir.²³

Orondeis'in Beyşehir Gölü'nün doğu kıyısında yer aldığını ileri süren görüşler de bulunmakta²⁴ olup bu görüşler daha çok epigrafik verilere dayanmaktadır. R. Syme, Augustus dönemine tarihlendirilen ve *Via Sebaste*'ye ait beş mil taşından dördünün Orondeis topraklarında bulunduğu gerekçesiyle bölgeyi Antiokheia'nın doğusuna konumlandırmaktadır.²⁵ A. H. M. Jones ise Lykaonia'nın güneybatı kesiminde yaşayan Orondeis halkından söz ederek bu halkın Karalis Gölü'nün doğusunda yaşadıklarını belirtmektedir.²⁶ Bölgenin güney kesiminde ise Homonadlar ile sınırı, sözü edilen kabileye ait olan Amblada ve Vasada kentleri oluşturmuştur.²⁷ Söz konusu sınırı bölgenin topografik özellikleri de desteklemektedir ki C. Breytenbach ve C. Zimmermann, sözü edilen engebeli arazi *ager*

¹⁹ Hierok., 675. 3.

²⁰ William Mitchell Ramsay, "Pisidia and the Lycaonian Frontier", *Annual of the British School at Athens*, 9, 253. Kireli adının kökeni ve lokalizesi hakkındaki tartışmaların bir özeti ve Kireli'nin topografyası için bkz. Ormerod 1922, s. 47; Robert 1965, s. 78-81; Karl Feld, *Barbarische Bürger: Die Isaurier und das Römische Reich*, Walter de Gruyter, Berlin - New-York, 2005, s. 68.

²¹ Hierok., 672. 6-8. Ayrıca bkz. Arnold Hugh Martin Jones, *The Cities of the Eastern Roman Provinces*, Oxford University Press, Oxford 1998, s. 137.

²² John George Clark Anderson, "Exploration in Galatia cis Halym. II", *The Journal of Hellenic Studies*, Vol. 19, 1899, s. 311 dn. 4, s. 312.

²³ Kaya 2007, s. 46.

²⁴ Ormerod 1922, s. 47; Magie 1950, s. 290; Mehmet Özsait, *Hellenistik ve Roma Devrinde Pisidya Tarihi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi yayınları, İstanbul 1985, s. 62; Jones 1998, s. 137; Kurt 2017, s. 124; Cilliers Breytenbach – Christiane Zimmermann, *Early Christianity in Lycaonia and Adjacent Areas: From Paul to Amphilochius of Iconium, Early Christianity in Asia Minor*, Brill, Leiden/Boston 2018, s. 385.

²⁵ Ronald Syme, *Anatolica Studies in Strabo*, Clarendon Press, Oxford 1995, s. 227.

²⁶ Jones 1998, s. 137.

²⁷ Feld 2005, s. 68; Jones 1998, s. 137; Arslan 2011, s. 66.

Orondicus'u Suğla Gölü Vadisi'nde yer alan Amblada ve Vasada gibi yerleşimlere ait topraklardan ayırmaktadırlar.²⁸

Orondeis Ülkesi'nin kuzey sınırının belirlenmesinde en belirleyici unsur burada bulunan Anaboura²⁹ yerleşimidir. W. M. Ramsay, bu yerleşimin bugünkü Enevre'ye denk gelen bir ören yeri olduğunu ve buranın Şarkikaraağaç'ın batısında yer aldığını ileri sürmektedir.³⁰ Ayrıca araştırmacı Anaboura halkı tarafından yazılmış iki kitabeden birinin Fele'de³¹ bulunduğunu ifade etmiştir. W. M. Ramsay, J.R.S. Sterrett'in bu kitabenin Fele'ye taşındığı fikrine karşı çıkarak Anaboura halkının arazisinin geniş olduğunu ve çok sayıda kent ile köyünün bulunduğunu iddia etmiştir³². Buna karşılık yazar zaman içinde Neapolis'in (Şarkikaraağaç) gelişmesiyle Anaboura'nın küçüldüğünü ve bir süre sonra da muhtemelen iki kentin tek bir piskoposluk olarak birleştirilmiş olabileceğini düşünmektedir.³³ M.A. Kaya ise Fele'nin Neapolis'e ait olabileceğini ve Neapolis'in de *Killanicus Tractus*'un³⁴ en önemli kenti olduğunu ifade etmektedir.³⁵ Bu kent, *Orondicus Tractus*'un kuzey kesiminde yer almaktadır.³⁶

W.M. Ramsay, bir başka araştırmasında ise Emen'in Orondeis'in batı sınırında yer aldığını ileri sürerek bölgede bulunan yerleşimlerin hangileri olduğuna dair nispeten daha net bilgiler vermektedir.³⁷ Ayrıca yazar, Orondeis dağlarının batı-doğu doğrultusunda Pappa'dan Kızılören'e doğru uzanan Bağırsak Boğazı'dan geçtiğini, arazinin topografik yapısını ve

²⁸ C. Breytenbach, C. Zimmermann 2018, s. 387.

²⁹ Anaboura genellikle Neapolis ve *Killanion Pedion* ile birlikte anılmaktadır, bkz. Bru 2017, s. 16.

³⁰ Ramsay 1902/1903, s. 250, 251.

³¹ Fele, bugünkü Yassıbel'in bulunduğu alana denk gelmektedir. Bu konuda ve Fele Boğazı ile yakın coğrafyası hakkında detaylı bilgiler veren Prof. Dr. Hüseyin MUŞMAL'a teşekkür ederiz.

³² William Mitchell Ramsay, *The Historical Geography of Asia Minor*, John Murray, London 1890, s. 397.

³³ Ramsay 1902/1903, s. 251.

³⁴ *Killanion Tractus* için bkz. Plin. V.147; Robert 1965, s. 88-91; Kaya 2007, s. 45-50; Kurt 2017, s. 124.

³⁵ Kaya 2007, s. 48, 49.

³⁶ Kurt 2017, s. 126.

³⁷ William Mitchell Ramsay, "Lycaonian and Phrygian Notes. (Continued)", *The Classical Review*, Vol. 19, No. 8, s. 427; William Mitchell Ramsay, "The Tekmoreian Guest-Friends: An Anti-Christian Society On The Imperial Estates at Pisidian Antioch", *Studies in the History and Art of the Eastern Provinces of the Roman Empire*, (Ed: W. M. Ramsay), Aberdeen University Press, Aberdeen 1906, s. 365.

imparatorluk yol güzergâhını dikkate alarak değerlendirmiştir.³⁸ Buna göre doğuda Orondeis Ülkesi'nin sınırını Lykaonia oluşturmaktadır.³⁹ Yine yazara göre bölgenin sınırları bulunan bir epigrafik veriye dayanarak kuzeydoğuda bugünkü Sarayönü'ne kadar uzanmaktadır.⁴⁰ Bu noktada Lykaonia ve Pisidia bölgelerinin sınırlarının sözü edilen dönemde Bağırsak Boğazı'nın etrafında yer alan ve Yunuslar'ı Lykaonia'dan ayıran tepeler olduğu ileri sürülmektedir.⁴¹ Nitekim H.S. Cronin, Pappa'nın doğusunda Kızıl Ören tarafında, vadinin hemen giriş kısmında bulunan ve mezar taşı olarak kullanılan bir mil taşının var olduğunu ancak bu taşın üzerinde herhangi bir yazı bulunmadığını ifade etmektedir.⁴²

Bu durumda yukarıda sözü edilen verilere dayanılarak Orondeis Ülkesi'nin sınırları, doğuda Bağırsak Boğazı ile Erenler Dağı, batıda Beyşehir Gölü, güneyde Toroslar ile kuzeyde Sultan Dağları üzerinden Şarkikaraağaç'a geçit veren ve Killanion Ovası'na açılan Fele Boğazı ile kuşatılan kapalı havzanın bulunduğu alan olarak düşünülebilir (Harita 1).

Tarihi Süreçte Orondeis Bölgesi

Prehistorik Dönemler

Tarihöncesi dönemlerden itibaren yerleşime sahne olan Beyşehir ve çevresi, hemen her dönemde oldukça önemli bir konuma sahip olmuştur. Bölgede yapılan arkeolojik çalışmalar neticesinde sözü edilen alanın Neolitik dönemden itibaren yerleşim amaçlı tercih edilmeye başlandığı tespit edilmiştir.⁴³ Sözü edilen döneme tarihlenen ve bölgede yer alan en önemli merkezlerden biri Erbaba'dır.⁴⁴ Bu yerleşim Beyşehir Gölü'den 1.5 km mesafede doğal bir tepe üzerinde kurulmuştur.⁴⁵ Burada yapılan arkeolojik çalışmalar yerleşimdeki iskâncıların erken evrelerde avcı-toplayıcı yaşam

³⁸ A. Margaret Ramsay, "Preliminary Report to the Wilson Trustees on Exploration in Phrygia and Lycaonia", *Studies in the History and Art of the Eastern Provinces of the Roman Empire*, (Ed: W. M. Ramsay), Aberdeen University Press, Aberdeen 1906, s. 242.

³⁹ Robert 1965, s. 86.

⁴⁰ Ramsay 1929, s. 375.

⁴¹ Harry Stovell Cronin, "First Report of Journey in Pisidia, Lykaonia, and Pamphylia", *Journal of Hellenistic Studies*, 22, 1902, s. 99-100.

⁴² Cronin 1902, s. 100, 102.

⁴³ Asuman Baldıran, *Beyşehir ve Civarı Heykeltraşlık Eserleri*, Çizgi Kitabevi, Konya 2009, s. 6.

⁴⁴ Hasan Bahar, "Tarihöncesinden Hellenistik (MÖ 330) Dönem Yenice Köyü ve Hellenistik Kültürleri", *Amblada'nın (Yeniceköy) Deşifresi*, (Ed: Sedat Şimşek), Selçuk Üniversitesi yayımları, Konya 2016, s. 10; Erbil – Ünlü 2017, s. 2.

⁴⁵ Jacques Bordaz, "Current Research in the Neolithic of South Central Turkey: Suberde, Erbaba and Their Chronological Implications", *American Journal of Archaeology*, Vol. 77, No. 3, 1973, s. 283.

biçimine sahip olduklarını, fakat zamanla tarımsal üretim yapmaya başladıklarını göstermektedir. Nitekim kazılar sırasında ele geçen mercimek ve buğday kalıntıları ile çok sayıda sürtme taşının varlığı Er Baba yerleşimcilerinin oldukça yoğun bir biçimde tarımsal üretim faaliyetlerinde bulunduklarına işaret etmektedir.⁴⁶ Merkezde yapılan incelemeler sonucunda dört kültür katının varlığı tespit edilmiştir. Bu tabakalardan I-II. tabakalar Erken-Geç Neolitik dönemi temsil etmektedir ve yaklaşık tarihlerle MÖ 5300, III. tabaka MÖ 5780 ve IV. tabaka ise 7000 dolaylarına tarihlenmektedir.⁴⁷ Er Baba yerleşimi konumu nedeniyle oldukça önemli bir yere sahiptir. Bölgenin en eski yerleşimlerinden birini oluşturan Er Baba, hem tespit edilen çok sayıda kazıyıcı, dilgi, orak, bıçak ve yonganın varlığı⁴⁸ hem de kendine özgü karakteristik özellikler taşıyan seramikleri⁴⁹ nedeniyle bölgenin prehistoryası açısından büyük önem taşımaktadır.

Höyükte yapılan çalışmalar neticesinde elde edilen obsidyen buluntularının Hasan Dağ kökenli olabileceğine dair görüşler bulunmaktadır.⁵⁰ Eğer bölge obsidyen ihtiyacını Hasan Dağ'dan karşılamış ise bu durum iki bölge arasındasöz konusu dönemde önemli bir sosyo-kültürel ve ekonomik etkileşimin varlığına işaret eder.

Beyşehir Gölü havzasına dâhil olan ve Neolitik döneme tarihlenen Çukurkent yerleşimi ise buluntular açısından oldukça dikkat çekici bir yere sahiptir⁵¹. Zira burada yapılan araştırmalar sırasında obsidyenden yapılmış aletler ve yonga parçalarına yoğun bir şekilde rastlanmıştır. Ayrıca yerleşimde Neolitik döneme tarihlendirilen seramik buluntuların az olması bu alanın Akeramik Neolitik dönemde iskân edilmiş olabileceği şeklinde yorumlanmaktadır.⁵² Beyşehir Gölü'nde küçük bir ada olan Yılan Adası ise bölgedeki diğer önemli prehistorik dönem yerleşimlerinden birini oluşturmaktadır.⁵³

⁴⁶ Güneş Duru, "Göller Bölgesi Neolitik Yerleşmeleri Üzerine Bir Deneme", *Özsait Armağanı, Mehmet ve Nesrin Özsait Onuruna Sunulan Makaleler*, (Ed: Hamdi Şahin, Erkan Konyar, Gürkan Ergin), Suna & İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Antalya 2011, s. 162.

⁴⁷ Bahar vd. 1996, s. 23, 24.

⁴⁸ Bahar vd. 1996, s. 24.

⁴⁹ Bordaz 1973, s. 284.

⁵⁰ Bahar vd. 1996, s. 21.

⁵¹ James Mellaart, "Preliminary Report on a Survey of pre-Classical Remains in Southern Turkey," *Anatolian Studies*, Vol. 4, 1954, s. 180; Alan S. Hall, "The Site of Misthria", *Anatolian Studies*, 9, 1959, s. 123; Hasan Bahar, "1998-1999 Yılı Konya-Karaman İlleri Yüzey Araştırmaları", *XVIII. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Cilt II, Ankara 2001, s. 191.

⁵² Bahar 2001, s. 191.

⁵³ Mellaart 1954, s. 181; Bahar 2016, s. 10.

Erken Tunç Çağı'na gelindiğinde ise tüm Anadolu coğrafyasında olduğu gibi Beyşehir ve yakın çevresinde de yerleşim sayılarında bir artış meydana geldiği arkeolojik çalışmalar neticesinde anlaşılmaktadır. Özellikle seramik buluntular üzerinde yapılan detaylı çalışmalara dayanarak Konya'nın batı kesimini oluşturan Eğirdir, Beyşehir ve Suğla Gölü dolaylarının hem Konya Ovası hem de Kusura-Isparta ile bağlantılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.⁵⁴ Buna göre hem kuruldukları alan hem de su kaynaklarına yakınlıkları bakımından Yazıyurdu II, Çemçem ve Karahisar yerleşimleri oldukça dikkat çekici merkezlerdir. Bunlar arasında özellikle Çemçem'in Erken Tunç Çağı'ndan başlayarak Demir Çağı'na kadar oldukça geniş bir zaman diliminde yerleşim amaçlı tercih edildiği tespit edilmiştir.⁵⁵ Beyşehir ilçesinin prehistorik dönem yerleşimlerinden bir diğerini Eflatunpınar Anıtı'na 150 m mesafede yer alan Eflatun Höyük oluşturmaktadır. Bölgede yapılan yüzey araştırmaları sonucunda doğal bir yükselti üzerine kurulmuş olan yerleşimin Kalkolitik ve Tunç çağlarında önemli bir iskân merkezi olduğu tespit edilmiştir.⁵⁶ Yine bölgede yer alan Yassıviran ve Bayat yerleşimleri İlk Tunç Çağı'na tarihlendirilen merkezler arasında yer almaktadırlar.⁵⁷

Tarihi Dönemler

Hitit Dönemi

Bilindiği üzere Hititler MÖ II. binyıl dolaylarında Orta Anadolu Bölgesi'nde egemenlik kurmuşlardır. Konya ve çevresi, Eski Hitit Krallığı döneminde özellikle kral I. Hattuşili'nin batıya düzenlediği seferler sırasında oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu alanın Hititler için önemli olduğu kadar aynı zamanda Hattuşa'ya sefer düzenleyen Arzawalılar için de stratejik bir önemi vardır. Nitekim bu bölge Hitit İmparatorluğu'nun özellikle Batı Anadolu ve Akdeniz'e ulaşmak ve dolayısıyla Akdeniz ticareti için jeopolitik bir değer taşıyordu.⁵⁸

Bölgede bulunan Eflatunpınar ve Fasıllar anıtları ile höyük buluntuları burada Hititlerin varlığına işaret eden en önemli kanıtlardır. Yine sözü edilen bu kanıtlardan yola çıkılarak bölgenin Tarhuntaşsa sınırları içerisinde yer aldığı düşünülmektedir.⁵⁹ Luwilerin yoğun olarak yaşadıkları ve ismi Luwi

⁵⁴ Mellaart 1954, s. 179.

⁵⁵ Erbil – Ünlü 2017, s. 3.

⁵⁶ Bahar 2001, s. 189.

⁵⁷ Hasan Bahar – Özdemir Koçak, *Eskiçağ Konya Araştırmaları 2*, Kömen yayınları, Konya 2004, s. 49 tablo L, 50 tablo M.

⁵⁸ Bahar vd. 1996, s. 41, 44.

⁵⁹ Bahar vd. 1996, s. 53.

tanrısı Tarhu'dan gelen Tarhuntašša⁶⁰, Hitit kralı II. Muwattalli'nin Mısır seferi öncesinde başkent Hattuša'yı kuzeyden Kaşkalılardan gelebilecek saldırılara karşı korumak için taşıdığı önemli bir krali merkezdir. Merkezin önemi savaş sonrasında da değişmemiş buraya Hitit kraliyet ailesine mensup ve Hattuša'da oturan krallarla eşit kabul edilen krallar tayin edilmiştir.⁶¹ Aynı zamanda Tarhuntašša Bölgesi'nin, Göksu Vadisi vasıtasıyla hem Kuzey Suriye hem de Orta Anadolu bölgeleri arasında önemli maden ticareti yollarından birini oluşturduğu ileri sürülmektedir.⁶²

Tarhuntašša Bölgesi yol güzergâhları üzerinde bulunduğu gibi aynı zamanda hem dini merkez hem de tarımsal faaliyetler için de büyük önem arz etmiştir. Nitekim bölgedeki yağış oranın yüksek olduğu dönemlerde Hititler için önemli bir tahıl üretim alanı haline gelmiştir. Bunun tam tersi olduğu yani kuraklığın baş gösterdiği dönemlerde ise tahıl ihtiyacı başka bölgelerden karşılanmaya çalışılmıştır.⁶³

Bölgede yukarıda sözü edilen dini yapılara dair önemli kalıntılar mevcuttur. Bunlardan Beyşehir iline bağlı Sadıkhacı Köyü'nün sınırları içinde yer alan Eflatunpınar Anıtı hem özgün yapısı hem de Hitit taş işçiliğinin vardığı noktayı göstermesi açısından oldukça önemlidir.⁶⁴ Bununla birlikte genellikle MÖ XIII-XII. yüzyıllara tarihlendirilen Eflatunpınar'ın, bölgedeki su kültü varlığına işaret eden ve burada bulunan havuzu onurlandırmak üzere yapılmış önemli bir anıt olduğu düşünülmektedir.⁶⁵ Anıtın etrafından doğal kayalık alanlar bulunmadığından bu yapı büyük taş bloklar ile inşa edilmiştir. Üzerinde herhangi bir yazıt yer almayan bu yapının ön yüzünde bloklara işlenmiş figürler bulunmaktadır. Bunlardan IIIa olarak adlandırılan figür sivri serpuşuyla bir tanrıyı ve IIIb olarak adlandırılan bir diğer figürin ise oturur pozisyonundaki bir tanrıçayı tasvir etmektedir. Anıtta yer alan karışık varlıkların yapının en üst kısmındaki kanatlı güneş kursunu yüceltmış olduğu düşünülmekle birlikte anıtın inşaasının tamamlanmadığı da ileri sürülmektedir.⁶⁶

⁶⁰ Hasan Bahar, "Hititlerde Su Kültü ve Konya Su Anıtları", *International Congress on Cultural Heritage and Tourism, (ICCHT 19-21 May 2017)*, Konya 2017, s. 865.

⁶¹ Bahar vd. 1996, s. 44; Bahar – Koçak 2004, s. 18.

⁶² Karauğuz 2005, s. 17.

⁶³ Murat Turgut "Tarhuntašša'daki Su Kültü Mekânları," *Tarihin Peşinde*, 14, 2015, s. 340.

⁶⁴ Bahar vd. 1996, s. 53; A. Sırrı Özenir, "Eflatunpınar Hitit Anıtı 1996 Yılı Temizlik ve Kazı Çalışmaları," *VIII. Müze Kurtarma Kazıları Semineri (7-9 Nisan 1997)*, Kültür Bakanlığı yayınları, Ankara 1998, s. 135.

⁶⁵ Karauğuz 2005, s. 114; Bru 2017, s. 173. Anıtın tarihlendirilmesi konusunda tartışmalar bulunmaktadır, bkz, Turgut 2015, s. 343, 344.

⁶⁶ Karauğuz 2005, s. 112, 116.

Bölgede Hititlerin varlığına işaret eden bir diğer önemli yapı Fasıllar Anıtı olup, Beyşehir'in 16 km doğusunda bulunmaktadır. Kalker taşından monolit blok üzerine yüksek kabartma tekniği kullanılarak yapılan bu eserin üzerinde sakallı Dağ Tanrısı, buna kıyasla daha büyük olan başka bir sakalsız genç Dağ Tanrısı ile iki yanda duran aslanlar yer almaktadır. Burada betimlenen sakalsız dağ tanrısının Şarruma olduğu ileri sürülmektedir. Anıt tıpkı Eflatunpınar'da olduğu gibi tamamlanmamış olup bu durum ise ani bir düşman saldırısıyla açıklanmaya çalışılmaktadır.⁶⁷

Söz konusu anıtların genel olarak kral Kurunta döneminde yapılmış olabileceği düşünülmekte, bu görüş için en önemli veri olarak da Bronz Tablette Arimatta'nın (Köylütolu) Kurunta'nın yönetimine bırakılması gösterilmektedir.⁶⁸ Bunun dışında bu anıtların birer açık hava kutsal alanı olmalarının yanı sıra en önemli özellikleri bölgenin jeopolitik ve jeostratejik yapısına vurgu yapmalarıdır. Nitekim bu anıtlardan Eflatunpınar batı yönünde, Fasıllar ise güney yönünde uzanan iki kilit noktayı oluşturmaktadırlar.⁶⁹

Yukarıda da değinildiği üzere Eflatunpınar Anıtı'na oldukça yakın bir mesafede yer alan ve pınarla aynı adı taşıyan höyükte yoğun olmamakla birlikte Hitit dönemine ait arkeolojik buluntulara rastlanmıştır. Ayrıca yerleşime dair öne sürülen en önemli bilgi burada ikamet edenler hakkındadır. Bu yerleşimcilerin anıtlarla ilgili görevliler olabileceği düşünülmektedir.⁷⁰ Bu höyüğün 2 km kuzeyinde yer alan Bayat Höyük ise bulunan arkeolojik malzemeler neticesinde Hitit İmparatorluk Çağı'na tarihlendirilmiştir.⁷¹ Sadıkhacı yakınlarında bulunan Bayat Höyük ile hem Eflatunpınar Anıtı hem de Eflatunpınar yerleşimi arasında bir bağlantı olduğu düşünülmektedir.⁷² Bölgede MÖ II. bin yıl dolaylarında yerleşime sahne olan bir diğer önemli merkez ise Hüyük ilçesi sınırlarında yer alan Çavuş Höyük'tür.⁷³

Demir Çağı ve Pers Egemenliği

Bölgenin Demir Çağı'ndaki durumu hakkında yazılı kaynaklardan doğrudan bilgi edinebilmemiz şimdilik mümkün görünmemektedir. Ancak

⁶⁷ Karauğuz 2005, s. 117, 118.

⁶⁸ Bahar vd 1996, s. 53.

⁶⁹ Karauğuz 2005, s. 119.

⁷⁰ Bahar 2001, s. 189.

⁷¹ Bahar – Koçak 2004, s. 23.

⁷² Bahar – Koçak 2004, s. 23.

⁷³ Hasan Bahar, *Demir Çağı'nda Konya ve Çevresi*, Selçuk Üniversitesi yayınları, Konya 1999, s. 20.

son dönemlerde yapılan arkeolojik çalışmalar Orta Anadolu Bölgesi'nin Demir Çağı hakkında önemli bulgular vermiştir. Öyle ki döneme ait Beyşehir Gölü havzası dâhilinde en önemli yerleşimlerden birini Çavuş Höyük oluşturmaktadır. Isparta-Konya karayolu üzerinde yer alan bu yerleşim merkezi *Via Sebaste* yol güzergâhına hâkim bir noktada yer almaktadır. Merkez ana yol güzergâhının üzerinde yer almasının yanı sıra bulunduğu coğrafi konum sayesinde de Sultan Dağları'ndan Ilgın yönüne uzanan yolların üzerinde bir geçitte bulunması nedeniyle jeopolitik açıdan da oldukça önemli bir yere ve konuma sahiptir.⁷⁴ Bunun dışında yine Çavuş Kasabası'nın yaklaşık 150 m güneyinde yer alan Küçük Höyük'te ise Phryg dönemine ait eserler bulunmuştur. Bu eserler arasında özellikle bronz olan ve çoğunluğunu mutfak kapları ile at koşum malzemelerine ait parçaların oluşturduğu buluntular oldukça dikkat çekicidir.⁷⁵

Bölgenin Pers hâkimiyeti sırasındaki durumu da tıpkı Demir Çağı'nda olduğu gibi kaynakların verdiği dolaylı bilgiler ve arkeolojik buluntular sayesinde aydınlatılmaya çalışılmaktadır. Zira MÖ 546'da Lydia Devleti'ne son verilmesi ile MÖ 334'te Büyük İskender'in Anadolu'ya gelişine kadar geçen sürede Persler Anadolu toprakları üzerinde büyük bir hâkimiyet sağlamış ve bu toprakları satraplıklara ayırarak yönetmişlerdir ⁷⁶ . Ksenophon'un anlatıma göre Kyros ve Artakserkses arasındaki taht mücadelesinde Kyros'un Kunaksa'ya olan yolculuğunda yol güzergâhının üzerinde bulunan Lykaonia⁷⁷, Büyük İskender'in Pers Devleti'ni yıktığı tarihe kadar geçen sürede Kappadokia satraplığının idaresi altında yer almıştır⁷⁸. Büyük İskender'in ölümünden sonra ardılları arasında paylaşılan bu topraklar daha sonra Seleukos hâkimiyeti altına girmiştir.⁷⁹

Hellenistik ve Roma Dönemleri

Yukarıda da söz edildiği üzere Karalis Gölü'nün kuzeydoğusunda Manastır Dağı ve Sultan Dağları arasında kalan ve Lykaonia sınırına kadar olan oldukça verimli ova, antik kaynaklar⁸⁰ ve yazıtlardan⁸¹ Orondeis olarak

⁷⁴ Bahar 1999, s. 20, 21.

⁷⁵ Bahar – Koçak 2004, s. 32.

⁷⁶ Baldıran 2009, s. 8.

⁷⁷ Xen., I.II.19. Ayrıca bkz. Bahar vd. 1996, s. 65; Baldıran 2009, s. 8.

⁷⁸ Baldıran 2009, s. 8.

⁷⁹ Bahar vd. 1996, s. 67; Baldıran 2009, s. 8.

⁸⁰ Ptol. V 4. 9; Plin. 147.

⁸¹ John Robert Sitlington Sterrett, *An Epigraphical Journey in Asia Minor*, Papers of the American School of Classical Studies at Athens II, Damrel and Upham, Boston 1888, s. 124 no. 97 (= Cronin 1902, s. 101 no. 5; MAMA VIII, 60 no. 332; IGR 3, 309); MAMA VIII, 60 no. 333.

bilinmektedir. Karalis Gölü, Sultan Dağları'nın batı yamaçları, Killanion Ovası ile Lykaonia eşiğine kadar uzanan ve Orondeisliler⁸² tarafından iskân edilmiş olan bu sahalar⁸³, Plinius tarafından *Orondicus Tractus* adıyla Pisidia'nın bir alt bölgesi olarak adlandırılmıştır.⁸⁴ Aynı zamanda *ager Orondicus* olarak da bilinen bu araziye Beyşehir Gölü'nün güneydoğusundaki tepeler, Suğla Gölü'ne doğru olan vadide Vasada ve Amblada'nın arazilerinden ayırmakta idi.⁸⁵ Eflatunpınar ve Sevindik arasında keşfedilmiş sınır taşlarının, Orondeis ülkesi kentlerinden Mistea'nın kuzeybatı sınırlarını gösterdiği anlaşılmıştır.⁸⁶ Beyşehir çevresini kapsayan bu araziler, su kaynakları açısından zengin olup son derece verimli toprakları tahıl ve meyve yetiştiriciliği için oldukça elverişlidir.⁸⁷

MÖ 2. yüzyıl başlarına kadar gerek antik kaynaklarda ve gerekse yazıtlarda Orondeis hakkında herhangi bir bilgiye rastlanmamaktadır. Ancak her ne kadar Orondeis adı ile geçmese de Doğu Pisidia'nın bir bölümünü oluşturan bölgenin İskender'in generalleri arasında sık sık el değiştirmiş olduğu anlaşılmaktadır. Büyük İskender'den sonra bölge Perdikkas, Antigonos ve Seleukos'un egemenlik sahası içerisinde yer almıştır.⁸⁸

Seleukoslar kralı III. Antiokhos'un MÖ 190 yılında Roma ile yapmış olduğu Magnesia Savaşı'nı takip eden olaylar ve MÖ 188 yılında imzalanan Apameia Barışı bütün Hellenistik Dönem Anadolu tarihi için olduğu kadar bölge tarihi içinde önemli bir dönüm noktası oluşturmuştur. Söz konusu olaylar nedeniyle Lykaonia ve Phrygia Paroreia bölgelerine geçişin kontrolünü elinde bulunduran bu stratejik bölge önem kazanmıştır. Özellikle de Pergamon kralları bölge ile yakından ilgilenmişlerdir.⁸⁹

Orondeis'in, önemli yol güzergâhları üzerindeki stratejik konumu nedeniyle henüz MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısında bölge tarihinde önemli roller üstlenmeye başladığı anlaşılmaktadır. Titus Livius'un anlattıklarına göre G. Manlius Vulso, Galat boyu Tolistoboglara karşı hücum için hazırlık yapmak üzere Galatia sınırında Abassium'da durmuş, buradan hareketinden hemen sonra Oroanda'dan bir elçilik heyeti gelerek kendilerine dokunulmaması karşılığında 200 talent fidye ödemeye hazır olduklarını

⁸² Orondeis halkı için bkz. Ruge 1939, s. 1130-1131; Syme 1995, s. 180-181.

⁸³ Bru 2017, s. 27, 164.

⁸⁴ Plin. V 147.

⁸⁵ Breitenbach – Zimmermann 2018, s. 387.

⁸⁶ Cronin 1902, s. 104-105; Robert 1965, s. 87; Bru 2017, s. 175.

⁸⁷ Bru, 2017: 173.

⁸⁸ Büyük İskender sonrası Pisidia Bölgesi'ndeki siyasal gelişmeler için bkz. Özşait 1985, s. 1-64; Arslan 2011, s. 46-54.

⁸⁹ Bru 2017, s. 181.

bildirmişlerdir⁹⁰. Her ne kadar böyle bir girişimin izahında zorluklar olsa da⁹¹ temel tehdidin bölgesel güçler ve belki de Galat boyları olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Titus Livius, Oroandalı elçilerin Tolistobogların Olympos Dağı'nda, Tektosagların ise Magaba Dağı'nda mevzilendiklerini ve Trokmilerin de karıları ve çocuklarını Tektosaglara emanet edip Tolistoboglara yardım etme kararı aldıkları yönünde sağlam haberler getirdiklerini bildirmektedir.⁹² Manlius Vulso daha sonra söz konusu parayı tahsil için Q. Minucius ve Thermus ile kardeşi L. Manlius'u Roma adına Oroanda'ya göndermiştir.⁹³ O halde MÖ 189 seferi sırasında Manlius Vulso, 200 talentlik bir vergiyi dostlukla Orondeis elçilerine kabul ettirerek onları egemenlik altına almış oldu.⁹⁴ Öte yandan yine Livius'un aktarımlarından Orondeislilerin Phrygia'da gerçekleşen savaşta Galatlar ile Romalılar arasında arabuluculuk yaptıkları da anlaşılmaktadır.⁹⁵ Sonuçta Manlius Vulso tarafından boyun eğdirilen ve ağır bir fidye vermek durumunda bırakılan bu barışçıl halk üzerine yapılan sefer kısa vadede bir başarı gibi görünse de Roma'nın Anadolu'daki yönetim imajı açısından pek de olumlu bir sonuç doğurmamıştır. Öyle anlaşıyor ki Manlius Vulso'nun kişisel hırsının kurbanı olan Orondeisliler, ancak önemli bir miktarda fidye ödemek suretiyle büyük bir katliamdan kurtulmuşlardır. Nitekim Manlius Vulso, Roma'ya döndüğü zaman seferinin hesabını verirken kendisine eşlik eden L. Aemilius Paulus ve L. Furius Purpurio gibi komisyon üyeleri tarafından bu barışçıl halka saldırmasından dolayı şiddetle eleştirilmiştir.⁹⁶

Öte yandan MÖ 2. yüzyılda Anadolu siyasal anlamda bölünmüş yapısıyla çok karmaşık bir manzara arz etmektedir. Ülkelerinin stratejik konum nedeniyle tarafsız kalmaları çok da mümkün olmayan Orondeisliler Anadolu'nun siyasal güçleri arasında çekişmelere sahne olmuş özellikle Pergamon ve Galatlar arasındaki ilişkilerde belirleyici bir rol üstlenmişlerdir. MÖ 168-166 yıllarında Galatlar ile Pergamon krallığı arasında meydana gelen savaşta⁹⁷ Selge ve Miste'a'ya komşu olan Amblada Galatları

⁹⁰ Liv. XXXVIII 18. 2; Polyb. XXI, 41, 7 ve 43, 1. Ayrıca bkz. Anderson 1899, s. 311.

⁹¹ M. Özsaıt'ın de haklı olarak belirttiği gibi Manlius Vulso tehlikesinin geçmesine rağmen ve yaklaşık 200 km yol kat ederek fidye karşılığında Roma dostluğunu kazanmaya çalışmanın izahı güçtür. Ancak bu dostluk elde etme girişimi bölgesel güçlere veya kentlerden gelecek tehlikelere karşı istenmiş olmalıdır. Bu konuda bkz. Özsaıt 1985, s. 62.

⁹² Liv. XXXVIII 19. 1-2.

⁹³ Polyb. XXI 41, 7; XXII 43, 1; Liv. XXXIII 39. 1.

⁹⁴ Bru 2016, s. 73; Özsaıt 1985, s. 65.

⁹⁵ Liv. XXXVIII 19, 1.

⁹⁶ Liv. XXXVIII 45, 9: "...Pisidia, Lycaonia ve Phrygia'nın her köşesini ziyaret etmediniz mi? Bu bölgelerdeki tiranlardan ve halklardan para toplamadınız mı? Oroandalılar gibi zararsız topluluklarla ne işiniz vardı?...".

⁹⁷ Polyb. XXXI, I, 1-2; XXX 3, 2.

desteklemişlerdir. Polybios'un aktarımlarından anlaşıldığına göre bu sıralar kral Eumenes'in kardeşi Attalos'u Roma'ya gitmeye mecbur bırakan da Galat tehlikesi olmuştu⁹⁸. II. Eumenes, Galatlar ve müttefikleri üzerinde yalnız başına bir başarı elde edeceğinden şüpheli olduğundan hem Roma'nın MÖ 168'deki Pydna zaferini tebrik etmek hem de Galatlara karşı yardım istemek üzere Roma'ya gitmiş ancak Roma'ya kabul edilmeyip Brindizi'den geri çevrilmiştir.⁹⁹ Attalos, ayrıca Galat isyanını yerinde görmek üzere *legatus*lar göndermeleri ve bölgeyi eski hâline getirmeleri için bir müddet *senatus* üyelerine yalvarmıştır.¹⁰⁰ Roma'nın desteğini alamamakla birlikte kral, MÖ 166 yılında Galatlara karşı kesin bir zafer elde etmiştir¹⁰¹. MÖ 160 yılında bu iki güç arasındaki savaşta Orondeisliler, Galatlara karşı Pergamon ile birlikte hareket etmiş olmalıydılar. Zira bu tarihte Pergamon'dan Amblada'ya gönderilmiş bir mektupta komşu kentler olan Vasada ve Mistea'nın elçilerinden söz edildiği görülmektedir¹⁰². Pergamon Krallığı, muhtemelen Galatlardan gelecek tehditlere karşı *Orondicus Tractus*'un kuzeyinde Thrak kolonilerini yerleştirmiş olup buradaki Neapolis kentinin de Attalidler tarafından kurulduğu düşünülmektedir.¹⁰³

Bu tarihten itibaren Antik edebi kaynakların hakkında bilgi vermedikleri bölge ile ilgili olarak MÖ 1. yüzyılın ilk yarısında Romalı *proconsul* Publius Servilius Vatia'nın iç bölgelerdeki haydutları da hedef alan ikinci seferi (MÖ 76-75) münasebetiyle yeniden bilgi sahibi olunmaktadır. Servilius Vatia, Attalia'dan hareket ederek Karalis Gölü'nün doğu kıyılarından kuzeye doğru saldırmış, Atenia, Pappa-Tiberiopolis (Yunuslar), Misthea-Claudiocaesarea'yı (Fasıllar) kapsayan Orondeis bölgesini ele geçirmiştir.¹⁰⁴ Cicero'nun MÖ 63 yılına ait bir söylevinden Servilius'un Orondeis arazilerini *ager publicus* (kamu arazisi) yaptığı anlaşılmaktadır.¹⁰⁵ *Ager*

⁹⁸ Polyb. XXX 1. 1-3.

⁹⁹ Mehmet Ali Kaya, *Anadolu'da Galatlar ve Galatya Tarihi*, Çizgi Kitabevi, Konya 2011, s. 95.

¹⁰⁰ Polyb. XXX 3. 2.

¹⁰¹ Özsait 1985, s. 66.

¹⁰² Heinrich Swoboda – Josef Keil, “Epigraphische und Archäologische Denkmäler”, *Denkmäler aus Lykaonien, Pamphylien, und Isaurien*, (Ed: H. Swoboda – J. Keil – F. Knoll), Prag 1935, s. 33 no. 74; BE 1936, s. 386.

¹⁰³ Bru 2017, s. 174.

¹⁰⁴ Feld 2005, s. 68-69; Bru 2016, s. 73. Servilius Vatia'nın bölgeye yapmış olduğu sefer ve izlediği güzergâh hakkında Ormerod 1922, s. 40-46; Philip Charles De Souza, *Piracy in the Ancient World: from Minos to Mohammed*, University Collage Thesis submitted for the degree of Ph. D. in History, 1992, s. 300-306; Syme 1995, s. 211-212.

¹⁰⁵ Cic. *Leg. Agr.* II 50. Bu konuda ayrıca bkz. Ormerod 1922, s. 47-48; Jones 1998, s. 133; Mitchell 1993, I s. 90; Feld 2005, s. 68; Bru 2017, s. 27.

publicus yapılarak Asia eyaletine dâhil edilmiş¹⁰⁶ olan Orondeis arazilerinin Plinius¹⁰⁷ tarafından sözü edilen *Orondicus Tractus* ile aynı olduğu ileri sürülmektedir.¹⁰⁸

Pompeius'un MÖ 64 yılında düzenleme yaptığı eyaletler içerisinde Kilikia da vardır. Bu sırada Kilikia eyaleti Pisidia'yı dolayısı ile bölgeyi de kapsıyordu¹⁰⁹. MÖ 37-36'da Anadolu'da Roma yönetimi tarafından Amyntas'a bölgenin de içerisinde yer aldığı çok geniş sahaların idaresi verilmiştir. Yeni eklenen bölgelerle birlikte Amyntas'ın krallığı Galatia, Lykaonia, Doğu Pamphylia, Isauria ve Pisidia'yı da içine alıyordu.¹¹⁰ Amyntas'ın ölümü ile birlikte *Orondicus Tractus*, MÖ 25 yılında kurulan Galatia Eyaleti'ne ilhak edilmiştir¹¹¹. Servilius'un seferinden beri Roma'ya ait olan Beyşehir Gölü'nün doğusundaki *ager Orondicus* arazileri üzerine kurulmuş malikânelere de Roma veteranları yerleştirilmiştir.¹¹²

İmparatorluk döneminden itibaren bölgenin Roma için daha da önem kazandığı anlaşılmaktadır. Daha önce de belirtildiği üzere Orondeis arazileri ekip biçmeye son derece elverişliydi. MS 6 yılında Cornutus Aquila'nın gözetiminde inşasına başlanan *Via Sebaste*'nin¹¹³ doğu kolu Antiokheia'ya bağlanmıştır.¹¹⁴ Pappa-Tiberiopolis ve Kireli üzerinden Antiokheia ve Ikonion'a ulaşımındaki konumu bölgenin stratejik önemini bir kat daha artırmıştır. Orondeis toprakları Killanion Ovasını Pisidia Antiokheia'sının güneyine, Lykaonia'ya ve özellikle Galatia'ya, Ikonion'a Kilikia kapılarına bağlayan stratejik bir boğazı kontrol altında tutuyordu.¹¹⁵

Bilindiği üzere Augustus (MÖ 27- MS 14) bütün imparatorlukta olduğu gibi bölgede Roma hâkimiyetini yerleştirmek için koloniler kurmuş ve yollar yaptırmıştır. Augustus'un izlediği siyaseti Tiberius (14-37) da devam

¹⁰⁶ Bru 2017, s. 28.

¹⁰⁷ Plin. V 147.

¹⁰⁸ Mitchell 1993, I, s. 90.

¹⁰⁹ Özsait 1985, s. 78-79.

¹¹⁰ Özsait 1985, s. 82 dn. 401.

¹¹¹ Bru 2017, s. 28, 175.

¹¹² Mitchell 1993, I, s. 90; Magie 1950, s. 1173; Breytenbach – Zimmermann 2018, s. 385. Bölge, MÖ 25 yılından MS 235 yılındaki yeni eyalet düzenlemelerine kadar Galatia Eyaleti'nin bir parçası olarak kalmıştır, bkz. Mitchell 1993, II, s. 157, 161; Breytenbach – Zimmermann 2018, s. 387.

¹¹³ Belke – Restle 1984, s. 101-102; Adrian N. Sherwin-White, "Lucullus, Pompey and the East". *The Last Age of the Roman Republic 146-43 B.C.*, *The Cambridge Ancient History IX*, (Ed: J. A. Crook, A. Lintott & E. Rawson), Cambridge 2008, s. 232.

¹¹⁴ Cronin 1902, s. 108-109.

¹¹⁵ Bru 2017, s. 28.

ettirmiş, Pappa'ya¹¹⁶ kent statüsü verilmiş ve vatandaşları da *Tiberiopolitae Pappeni Orondeis* olarak adlandırılmıştır.¹¹⁷ Burası Ptolemaios¹¹⁸ tarafından Orondeis kentlerinden birisi olarak gösterilmektedir. Ayrıca *Orondicus Tractus*'un güney girişini kontrol eden noktada yer alan Pappa'nın, Yunuslar'da bulunmuş mil taşından¹¹⁹ *Via Sebaste*'yi Ikonion'a bağlayan güzergâh üzerinde bulunduğu anlaşılmıştır.¹²⁰

Orondeis Bölgesi'nin ikinci kenti ise *Via Sebaste*'nin bir uzantısı üzerinde yer alan Misteia'dır¹²¹. İmparator Claudius, Beyşehir Gölü'nün güneydoğu noktasındaki Misteia'ya (Beyşehir)¹²² *Claudiocaesareia* olarak kendi adını vermiş ve kentin adı *Claudiocaesareis Misteani Orondeis* olmuştur¹²³. Bu durum Tiberius'ta olduğu gibi Claudius'un da bölgeye yakın ilgisinin bir göstergesidir¹²⁴. Bir yazıt vasıtasıyla Misteia'nın *boule* (karar meclisi) ve *demosu* (halk meclisi) tarafından Corbulon'un oğlu Ti. Claudius Oplon'un onurlandırıldığı bilinmektedir¹²⁵. Orondeis Bölgesi'nin iki önemli kenti Pappa ve Misteia muhtemelen *Koinon Orondian* adında bir birlik oluşturmuşlardı.¹²⁶

Iulius-Claudius Sülalesi imparatorlarının politikalarında Orondeis ve Orondeisliler daima öncelikli bir yere sahip olmuştur.¹²⁷ Bir yazıt¹²⁸ yoluyla Pappa-Tiberiopolis kentinin Vespasianus'a bir heykel adadığı belgelenmiştir. Aynı şekilde kentin *boule* ve *demosunun* imparator Traianus'a adakta bulunduğu bir başka yazıttan bilinmektedir.¹²⁹ Antiokheia yazıtları içerisinde yayımlanmış ve Tiberiopoliteslilerin kentinin Antiokheia'ya sunduğu 102 ve

¹¹⁶ Pappa'nın yerel bir isim olduğu konusunda bkz. Ladislav Zgusta, *Kleinasiatische Ortsnamen*. C. Winter, Universitätsverlag, Heidelberg 1984, s. 469, §1003-3; Bru 2017, s. 177.

¹¹⁷ Magie 1950, I, s. 500; Özşait 1985, s. 97; Jones 1998, s. 137; Breytenbach – Zimmermann 2018, s. 387. Pappa yazıtları için bkz. MAMA VIII, s. 60-61 no. 331-339; Robert 1965, s. 73-77.

¹¹⁸ Ptol. V 4. 12.

¹¹⁹ Cronin 1902, s. 102 no. 7.

¹²⁰ Bru 2017, s. 177.

¹²¹ Ptol. V 4.10; Hall 1959, s. 119-124; Özşait 1985, s. 126-127; Bru 2017, s. 177.

¹²² Belke, Restle 1984, s. 205-206. Misteia'nın lokalizesi konusundaki tartışmaların bir özeti için bkz. Robert 1965, s. 82-83.

¹²³ Breytenbach – Zimmermann, 2018, s. 387.

¹²⁴ Bru 2016, s. 73.

¹²⁵ Hall 1959, s. 119; SEG, 18 no. 564; Bru 2017, s. 180.

¹²⁶ MAMA VIII, 60 no. 333; Robert 1965, s. 76; Kurt 2017, s. 126.

¹²⁷ Bru 2017, s. 176.

¹²⁸ MAMA VIII, 60 no. 330.

¹²⁹ Alan S. Hall, "Notes and Inscriptions from Eastern Pisidia", *Anatolian Studies*, 18, 1968, s. 63-64 no. 2.

114 yılları arasına tarihlendirilen bir yazıt¹³⁰ ise Traianus'un adı bilinmeyen bir Galatia *legatını* onurlandırmaktadır. Pappa-Tiberiopolis kentinin ve dolayısı ile Orondeis Bölgesi'nin tarihine ışık tutacak başka Grekçe yazıtlar da ele geçmiştir. Bunlardan birinde kentin *boule* ve *demosunun* Orestes isimli bir rahibi onurlandığı anlaşılmaktadır¹³¹. Bu yazıt gibi tarihlendirilmemiş bir başka yazıtta ise kentin vasisi ve aynı zamanda rahip olan T. Iulius Quadratus Leonia'nın Orondeislilerin *boule* ve *demosu* ile *koinonu* tarafından bir heykelle onurlandırılmış olduğu belgelenmektedir.¹³² Bu yazıt, kentin *koinon* ve daha sonra Severus Aleksander'in hükümdarlığı zamanında elde ettiği *metropolis* unvanını göstermesi nedeniyle önemlidir. Söz konusu yazıt, *koinon* ve *metropolis* unsurlarının doğrudan doğruya imparatorluk kültürünün bölgesel ve yerel organizasyonu ile bağlantılı olduğunu doğrulamaktadır¹³³. Bir diğer yazıttan ise *metropolis* unvanlı Pappa'nın Severus Alexander'in bir heykelini onurlandığı anlaşılmaktadır¹³⁴. Ayrıca kentin Antoninus Pius'un döneminde para bastırdığı bilinmektedir. 3. yüzyılın ortasında, Pappa-Tiberiopolis Philippus Arabs'ın (244-249) eşi imparatoriçe Marcia Otacilia Severa'yı bir heykelle onurlandırmıştır.¹³⁵

Vasada'dan ele geçmiş ve Elagabalus'un hükümdarlığına tarihlenen bir yazıttan¹³⁶ bölgenin Galatia yöneticisinin sorumluluğunda olduğu bilinmektedir.¹³⁷ Diocletianus'un düzenlemeleri ile bölge, tarihinde ilk kez eyalet statüsü elde eden Pisidia içerisinde yer almıştır.¹³⁸ MS 371 yılında ise yeni oluşturulmuş olan bağımsız Lykaonia eyaleti sınırlarına dâhil olmuştur.¹³⁹ Iustinianus (MS 527-565) *praefectus praetorio* görevinde bulunan Kappadokialı Ioannes tarafından hazırlanan ve MS 535 yılına tarihlenen yasalarda, Pisidia'nın dolayısı ile bölgenin yönetimi de ele alınmıştır.¹⁴⁰

¹³⁰ Cronin 1902, s. 101 no. 5; IGR 3, 1469; Robert 1965, s. 75.

¹³¹ MAMA VIII, 60 no. 332; Bru 2017, s. 178.

¹³² MAMA VIII, 60 no. 333; Bru 2017, s. 177.

¹³³ Bru 2017, s. 178.

¹³⁴ Hall 1968, s. 62-63 no. 1.

¹³⁵ Cronin 1902, s. 101-102 no. 6 (= MAMA VIII, 60 no. 331; IGR 3, 1468). Bu konuda ayrıca bkz. Robert 1965, s. 73; Bru 2017, s. 179.

¹³⁶ Swoboda – Keil 1935, s. 25 no. 38; AE 1937, s. 89 no. 251; Bernard Rémy, *Les carrières sénatoriales dans les provinces romaines d'Anatolie au Haut-Empire (31 av. J.-C. – 284 ap. J.-C.)* (Pont-Bithynie, Galatie, Cappadoce, Lycie-Pamphylie et Cilicie, Institut Français d'Etudes Anatoliennes et Editions Divit, Istanbul 1989, s. 160 no. 126.

¹³⁷ Mitchell 1993, II, s. 157.

¹³⁸ Breytenbach – Zimmermann 2018, s. 52, 53; Özşait 1985, s. 101.

¹³⁹ Belke, Restle 1984, s. 54-55, 86-87; Mitchell 1993, II, s. 161; Feld 2005, s. 88.

¹⁴⁰ Iust. Nov. VIII 25; Belke – Restle 1984, s. 75.

Orondeis Bölgesinin Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapısı

Arkeolojik verilere göre Neolitik dönemden itibaren yerleşime sahne olan Beyşehir Gölü'nün doğu kesimindeki ovalık alan oldukça bereketli bir tarım havzasını oluşturmaktadır. Nitekim Neolitik dönemde yerleşim alanı olan Er Baba Höyüğü'nde yapılan çalışmalar burada yaşayan toplulukların üretici yaşama geçtiklerini kanıtlamaktadır. Buna göre höyükte yapılan analizler tahıl ve bezelyenin kültüre alındığını göstermektedir. Bunun dışında 1974 yılında yapılan stratigrafik analizler sonucu elde edilen bulgular ise Er Baba halkının çiftçilik ve hayvancılık yaptığını kanıtlamaktadır. Bu analizler bölgede sığır ve koyunun evcilleştirildiğini göstermiştir.¹⁴¹ Orta Tunç Çağı'nda ise bölgede tahıl üretimi devam etmiş ve kuru tarım metodlarının uygulandığı anlaşılan bu alan iklim elverdiği süreci Hititlerin tahıl ihtiyacını karşılamada önemli bir bölge olmuştur.¹⁴²

Orondeis Bölgesi, tarımsal faaliyetler için son derece elverişli coğrafi koşulları ve önemli yollar üzerinde bulunan stratejik konumu nedeniyle daima bir cazibe merkezi oluşturmuştur. Bu nedenle değişik topluluklara ev sahipliği yapmış ve o toplulukların kültürel izlerini muhafaza etmiştir.¹⁴³ Nitekim gerek antik edebi kaynaklardan¹⁴⁴ ve gerekse epigrafik belgelerden¹⁴⁵ Orondeis'in de içerisinde yer aldığı bölgenin demografik olarak homojen bir yapıya sahip olmadığı anlaşılmaktadır.¹⁴⁶ Orondeis Bölgesi'nin içerisinde yer aldığı sahaların coğrafi çeşitliliği, politik ve sosyo-kültürel çeşitliliği de beraberinde getirmiş olmalıdır. Söz konusu bölge halklarından kabul edilen Sedaseis, Pedaseis, Psekaleis toplulukları¹⁴⁷ ile Gorgoromeis¹⁴⁸ halkının da Orondesililerle bir şekilde ilişki içerisinde olması gerekmektedir. Ancak bir Orondeis kenti olan Pappa-Tiberiopolis'in başrahibinin söz konusu topluluklar arasında özel bir yere sahip olması, bu

¹⁴¹ Bordaz 1973, s. 284.

¹⁴² Turgut 2015, s. 340.

¹⁴³ Bru 2017, s. 164.

¹⁴⁴ Strab. XIII 4.13.

¹⁴⁵ MAMA VIII, 64 no. 360; William Moir Calder, "Inscriptions of Southern Galatia", *American Journal of Archaeology*, 36, 1932, s. 453.

¹⁴⁶ Stephan Mitchell, "Population and Land in Roman Galatia," *Aufstieg und Niedergang der römischen Welt*. (Ed: Von H. Temporini), Geschichte und Kultur Roms im Spiegel der neueren Forschung. II/7-2, Berlin-New York, 1980, s. 1062.

¹⁴⁷ Mehmet Ali Kaya, "Roma İmparatorluk Döneminde Beyşehir Gölü Çevresi", *I. Uluslararası Beyşehir ve Yöresi Sempozyumu, (11-13 Mayıs)*, Konya, 2006, s. 366.

¹⁴⁸ Alan S. Hall, "The Gorgoromeis", *Anatolian Studies*, 21, 1971, s. 125-166.

kabilelerin kültürel olarak karışıp kaynaştıklarının en somut örneği olarak değerlendirilebilir.¹⁴⁹

Orondeis Bölgesi daha önce de değinildiği üzere çok farklı kültürlerden insanların bir arada yaşadığı bir bölge olmuş ve bu durum bölgenin inanç yapısına da etki etmiştir. Bu nedenle antik dönemde çok farklı tanrı ve tanrıçalara ait kültler bölgede bir arada görülmüştür. Hem Kybele ve Men gibi doğu kökenli hem de Ares, Dionysos, Dioskurlar, Poseidon ve Zeus gibi batı kökenli kültler görülmektedir.¹⁵⁰ Özellikle Fasılların Hititlerden başlayarak sonraki dönemlerde kutsal bir merkez olduğu bilinmektedir.¹⁵¹ Öyle ki Fasıllar Hitit anıtında Dağ tanrısı Şarruma'nın varlığı belgelenmektedir.¹⁵²

Bölgede tapınım gören tanrılardan birisi de Zeus'tur. Yapılan araştırmalar Beyşehir civarında bölgenin yerel özellikleri ağır basan tanrısı Zeus'a ait sunakların varlığını ortaya koymuştur.¹⁵³ Fasıllar'da bir kaya yüzeyine işlenmiş büstün Zeus'un yerel bir tipine ait olabileceği düşünülmektedir.¹⁵⁴ Hatta Zeus, bölge için son derece önem arz eden bir ürün olan bağcılığın koruyucu tanrısı olarak değerlendirilmektedir. Bu Zeus büstünün yakınında asma dallarının ve üzüm salkımlarının olması, burada Zeus'un üzümlerin, bağcılığın koruyucu tanrısı olarak düşünülmektedir.¹⁵⁵ Bölgede sıklıkla rastlanan farklı tiplerdeki sunu çanakları, basamaklı sunaklar ve açık hava tapınağı gibi kaya anıtları ise Kybele kültü ile ilişkilendirilmektedir.¹⁵⁶

¹⁴⁹ MAMA VIII, 61 no. 332, 337; Mitchell 1993, I, s. 77, 116 dn. 125; Kurt 2017, s. 126, 133.

¹⁵⁰ Asuman Baldıran, "Yeni Araştırmalar Işığında Lykaonia Bölgesi Kültürleri", *Stratonikeia'dan Lagina'ya Ahmet Adil Tırpan Armağanı*, (Ed: Bilal Söğüt), İstanbul 2012, s. 80.

¹⁵¹ Asuman Baldıran – Güngör Karauğuz – Bilal Söğüt, "Centre Unissant Les Cultes Hittites Et Romains: Fasıllar", *Proceedings of the International Symposium "Trade and Production Through the Ages", Konya, 25-28 November 2008*, (Ed: Ertekin Doksanaltı, Erdoğan Aslan), Aybil Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dijital Baskı Merkezi, Konya 2010, s. 233.

¹⁵² Baldıran vd. 2010, s. 221 Fig. 8-10.

¹⁵³ Asuman Baldıran, "A Study About Cults of Lykaonia Region", *Anados. Studies of the Ancient World*, 6-7/2006-2007, 2008, 36-37 Fig. 12-13; Burak Baldıran, Lykaonia Bölgesi Zeus Sunakları: Beyşehir-Seydişehir İlçeleri ve Civarı", *Amisos*, 4/7, 2019, 120-125 Resim 1-7, 8-10.

¹⁵⁴ Baldıran 2012, s. 79 Resim 22.

¹⁵⁵ Baldıran 2009, s. 22; Baldıran 2012, s. 80.

¹⁵⁶ Asuman Baldıran – Bilal Söğüt, "Lykaonia Bölgesinde Kybele Kültü: Beyşehir ve Seydişehir İlçeleri", *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 14, 2002, s. 45-69; Baldıran 2008, s. 35 Fig. 2-11; Baldıran 2009, s. 22-23 Resim 18, 40 Resim 36-37, 42 Çizim 2, 56. Ayrıca yazıtlarda da ana tanrıçaya rastlanmaktadır. Karahisar yakınlarındaki bir çeşmede devşirme malzeme olarak kullanılmış bir taş üzerindeki yazıtta Flavius

Karahisar'dan bir mezar anıtında Kybele kültü belgelenmiştir.¹⁵⁷ Bölgede her biri bir mezar steli formunda kaya yüzeylerine işlenmiş kabartmaların Ares kültüne işaret ettiği düşünülmektedir. Beyşehir'e 30 km uzaklıkta bulunan Zekeriya köy'deki yedi atlı binici kabartmasının Ares kültüne işaret ettiği ileri sürülmektedir.¹⁵⁸ Fasıllar'da Dioskurlar Hitit Anıtı'nın bulunduğu tepede kayalık alanda kayanın güney cephesine işlenmiş olan kabartmada bir altın iki yanında birer at ve atların önünde ayakta duran atların dizginlerini tutan süvariler olarak betimlenmişlerdir.¹⁵⁹ Soldaki Dioskur'un arkasında altı satırdan oluşan Grekçe yazıttan, Fasıllar'dan bir mezar anıtının yazıtından ise anıtın Dioskurlara adandığı anlaşılmaktadır.¹⁶⁰ Ayrıca Fasıllar'daki bir kaya yazıtında Dioskurların koruyucu özellikleri "*insanları tehlikeli durumlarda koruyan Kabires Dioskurları*" olarak geçmektedir.¹⁶¹ Fasıllar'da tapınım gören bir başka tanrı ise Poseidon'dur. Fasıllar nekropol alanının kuzeyinde Asartepe denilen mevkinin güney eteğinde bir kaya kütlesi üzerinde ortada bir erkek büstü, her iki yanında birer at betimlenmiştir. Özellikle at figürünün kompozisyonda yer almasından ve atın Poseidon'un simgelerinden biri olmasından dolayı bu kültle ilişkilendirilmektedir.¹⁶²

Öte yandan Fasıllar'da ay ve ay figürünün içindeki yuvarlak kabartma betimlemeleri¹⁶³ ile yine Fasıllar'daki bir mezar yazıtından¹⁶⁴ Men kültürünün varlığı anlaşılmaktadır. Pappa-Tiberiopolis'in Antoniuslar zamanında Orondeisliler için bir imparatorluk kültü merkezi olduğu da

adında birinin yöneticiliğinde halkın ana tanrıçaya arazi harcamalarının onda biriyle bir sunak yaptırmış olduğundan söz edilmektedir. Yazıtın sadece Türkçe çevirisi için bkz. Baldıran 2009, s. 57.

¹⁵⁷ Baldıran vd. 2010, s. 226-227 Fig. 19-20. Beyşehir ve Seydişehir çevresi Kybele anıtları hakkında ayrıca bkz. Asuman Baldıran – Bilal Söğüt, "Kybele Monument In Lykaonia Region Beyşehir And Seydişehir Counties", *Proceedings of the International Symposium "Trade and Production Through the Ages"*, Konya, 25-28 November 2008, (Ed: Ertekin Doksanaltı, Erdoğan Aslan), Aybil Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dijital Baskı Merkezi, Konya 2010, s. 257-278.

¹⁵⁸ Baldıran 2008, s. 44 Fig. 31-32; Baldıran 2009, s. 56; Baldıran 2012, s. 74.

¹⁵⁹ Baldıran 2012, s. 75 Resim 3.

¹⁶⁰ Swoboda – Keil 1935, s. 17 no. 16; Baldıran 2008, s. 37-39 Fig. 16; Baldıran 2009, s. 21 Resim 16; Baldıran vd. 2010, s. 224-225 Fig. 16-18.

¹⁶¹ Louis Robert, "Documents d'Asie Mineure", *Bulletin de correspondance hellénique*, 107, s. 553-578; Baldıran 2012, s. 75.

¹⁶² Baldıran 2008, s. 40 Fig. 22; Baldıran vd. 2010, s. 228 Fig. 22; Baldıran 2012, s. 78 Fig. 16. Swoboda ve Keil tarafından yapılan bir yayında sadece çizim olarak verilmiş olan bir altar üzerinde de Poseidon betimlenmiştir, bkz. Swoboda – Keil 1935, s. 13 Abb. 6.

¹⁶³ Baldıran 2008, s. 39; Baldıran 2009, s. 23 Resim 20; Baldıran vd. 2010, s. 227 Fig. 21.

¹⁶⁴ Swoboda – Keil 1935, s. 18; Baldıran 2008, s. 39 Fig. 19-20; Baldıran 2009, s. 28-29 Resim 24; Baldıran vd. 2010, s. 227; Baldıran 2012, s. 78.

düşünülmektedir.¹⁶⁵ Öyle ki Pappa-Tiberiopolis yazıtlarından birisinde¹⁶⁶ Orostes adlı başrahibin kentin *boule* ve *demosu* tarafından onurlandırıldığı anlaşılmaktadır.¹⁶⁷ Ne yazık ki yazıt, başrahibin hangi tanrının rahibi olduğu hakkında bir bilgi vermemektedir. Bununla birlikte tanrının herkesçe bilinen en ünlü tanrı olduğu için yazıtta isminin geçmediği ve söz konusu tanrının bölgede en sık tapınım gören Men olması gerektiği değerlendirilmektedir¹⁶⁸. Yukarıda da söz edilmiş olan bir başka Pappa-Tiberiopolis yazıtından¹⁶⁹ ise Orondeislilerin *boule* ve *demosu* ile *koinonu* tarafından T. Iulius Quatratus Leonia adındaki başrahibin bir heykelle onurlandırıldığı belgelenmektedir. Ancak söz konusu kişinin tanrı Dionysos'un başrahibi olduğu bu kez yazıttan anlaşılmaktadır¹⁷⁰. Ayrıca ikonografide üzüm salkımı ve asma dalı Dionysios ile ilgili olduğu için bağcılığın temel geçim kaynağı olduğu bölgede Dionysos kültünün yaygın olacağı açıktır.¹⁷¹

Bölgede tapınım gören bir diğer tanrı da Tyche'dir. Öyle ki bir yazıt¹⁷² vasıtasıyla Pappa-Tiberiopolis'in iyi komşuluk ilişkileri çerçevesinde Pisidia Antiokheia'sında Tyche'nin bir heykelini adadığı bilinmektedir. Killanian Ovası'nın kenarında Anaboura'nın *territoriyumunda* Pappa kökenli Menneas'ın oğlu Timotes adında biri tanınıyor.¹⁷³ Bölge yerleşimi Sağır'dan kopyalanmış bir başka yazıt¹⁷⁴, Diokles'in oğlu Aurelius Diokles adında birisinin Sağır'da Pisidia Antiokheia'sının Artemis tapınağında "Pap(p)enien" olarak hissesinin varlığını belgelemektedir.

Öte yandan bölgenin Erken Hristiyanlık Döneminde de önemini koruduğu bu döneme ait çok sayıda yazıttan anlaşılmaktadır. Söz konusu yazıtlar üzerinde yapılan çalışmalarda, Hristiyanlığın MS 3. yüzyılda Antiokheia'da başlayıp *Via Sebaste*'nin doğu kısmına bağlanan ve Pappa

¹⁶⁵ Bru 2017, s. 179.

¹⁶⁶ MAMA VIII, s. 61 no. 332.

¹⁶⁷ Kurt 2017, s. 128.

¹⁶⁸ Bru 2017, s. 177.

¹⁶⁹ MAMA VIII, 61 no. 333.

¹⁷⁰ Bu konuda bkz. Bru 2016, s. 74; Bru, 2017, s. 176.

¹⁷¹ Baldiran 2009, s. 55. Karaman yakınlarında Karadağ'ın güney eteklerinde bir işliğin toplama fiçisi içerisinde asma dalları tutar şekilde betimlenmiş bir figürün Dionysios ile ilişkilendirilmesi konusunda bkz. Ercan Aşkın – Mehmet Kurt, "Antik Dönemde Karadağ (Boratinon Oros) ve Çevresinde Tarımsal Üretim", *Seleucia*, IX, 2019, s. 115-116, 131-132 Fig. 2-3.

¹⁷² J. R. S. Sterrett, *An Epigraphical Journey in Asia Minor*, s. 124 no. 97; IGR 3, no. 309. Sultan Dağı'nın diğer köşesindeki Pissia (Bisse)'de Septimius Severus'a adanmış bir heykel kaidesi üzerinde aynı *epitetin* bir kullanımı için bkz. Anderson 1898, s. 115 no. 56.

¹⁷³ J. R. S. Sterrett, *The Wolfe Expedition to Asia Minor*. Papers of the American School at Athens III, Damrel and Upham, Boston 1888, s. 196 no. 322; MAMA VIII, 69 no. 388.

¹⁷⁴ W. M. Ramsay 1906, s. 339 no. 173; Bru 2017, s. 180.

üzerinden Orondeis toprakları üzerinde uzanan yol boyunca yayıldığını ortaya koymuştur. Bu yol üzerindeki Pappa ve yolun güneydoğusundaki tepelik alanlarda yer alan modern Damlapınar, Yatağan ve Doğanbey gibi yerleşim alanlarında tespit edilmiş mezar taşlarındaki haç işaretleri, yazıtlarda geçen *presbyterin* (rahip) buna işaret ettiği değerlendirilmiştir.¹⁷⁵ Ayrıca Bademli ile Mistea ve doğusundaki tepelik alanlardaki bazılarında *diakon* (kilise hizmetçisi) varlığını belgeleyen yazıtlar ise MS 4. yüzyıl ve sonrasına tarihlendirilmiştir.¹⁷⁶ Öte yandan Orondeis Bölgesi ve yakın çevresini kapsayan Beyşehir Vadisi'ndeki Hristiyan yazıtları üzerine yapılmış onomastik incelemeler 31 erkekten 15'nin Grekçe, 14'ünün Latince, 1'inin yerli ve 1'inin de Yahudi ismi taşıdığını ortaya koymuştur. Yine Latince isimler arasında en fazla Paulus ismine rastlandığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte yine yazıtlar üzerine yapılan araştırmalar 8 kadın isminden 4'ünün Latin, 3'ünün yerli ve birinin Grek ismi taşıdığını ortaya koymuştur.¹⁷⁷ Burada Roma ve Grek isimlerine nazaran yerli isimlerin azlığı bir diğer dikkat çekici unsurdur. Bu da bölgede Hellen ve Roma kültürünün yüksek seviyede etkisini göstermektedir. Bölgede hem erkek hem de kadın isimleri arasında Latince isimlerin diğerlerine oranla çok fazla olması ise bu alanın Homonadies ve Orondeis'in pasivize edilmesinden MS 1 yüzyılın başına kadar Roma'ya ait olduğu gerçeği ile açıklanmaktadır.¹⁷⁸ Hellen ve Roma kültürü izlerine bu derece yoğun rastlanması bölgedeki imparatorluk malikâneleri, koloniler ve bununla bağlantılı olarak askerlerin yerleştirilmiş olmasının önemli bir etkisi olmalıdır. Ayrıca Paulus isminin sıkça rastlanması Antiokheia, Lystra ve Ikonion'u ziyaret ettiği bilinen Aziz Paulus ile ilişkili olmalıdır.

Daha önce de belirtildiği üzere Orondeis bölgesi su kaynaklarının bolluğu ve verimli arazileri ile tarımsal faaliyetler için son derece elverişli şartlara sahiptir.¹⁷⁹ Nitekim Üskerler'deki yazıtından bir karı-kocaya ait olduğu anlaşılan altarın¹⁸⁰ bir yüzündeki öküz ile çift süren adam motifi bölgedeki tarımsal faaliyete bir örnek oluşturmaktadır. Altarda asma dalları arasına yerleştirilmiş olan kazma ve orak figürleri de çiftçiliğe işaret etmektedir.¹⁸¹ Çift sürme sahnelerinin betimlendiği kabartma örneklerine bölgenin yakın

¹⁷⁵ Breytenbach – Zimmermann 2018, s. 389.

¹⁷⁶ Breytenbach – Zimmermann 2018, s. 389.

¹⁷⁷ Breytenbach – Zimmermann 2018, s. 393.

¹⁷⁸ Breytenbach – Zimmermann 2018, s. 393.

¹⁷⁹ J. R. S. Sterrett, *The Wolfe Expedition to Asia Minor*, s. 192; Bru 2017, s. 172-173.

¹⁸⁰ Altarın ön yüzü için bkz. Swoboda – Keil 1935, s. 42 Abb. 36.

¹⁸¹ Baldiran 2009, s. 47 Resim 54.

çevresinde Bozkır'da¹⁸², Taşkent'e bağlı Avşarlar kasabasında¹⁸³, Yalılıhöyük'te¹⁸⁴ ve Karadağ'da Değle ören yerinde¹⁸⁵ de rastlanmaktadır. Ayrıca Kuzey Lykanonia'da Şarören¹⁸⁶, Kadınhanı¹⁸⁷ ve Çemelisebil¹⁸⁸ den ele geçmiş mezar stellerinde ise çift sürme sahneleri kazıma çizgilerle oluşturulmuştur.¹⁸⁹

Günümüzde olduğu gibi antik dönemde de bölgede iki temel tarımsal faaliyet tahıl üretimi ve bağcılık olmalıdır.¹⁹⁰ Bölgede bağ ve bahçecilik faaliyetlerinin bir gelenek olarak çağlar boyunca devam ettirildiği bölgeyi gezen seyyahların ve araştırmacıların aktardıkları gözlemlerden de anlaşılmaktadır¹⁹¹. Muhtemelen yakın çevresindeki örneklerden de anlaşıldığı üzere bölgenin bugün olduğu gibi ovalık alanlarında tahıl üretimi, daha dağlık ve engebeli sahalarında ise bağcılık faaliyetleri yapılmakta idi. Yukarıda sözü edilen Zeus ve Dionysios kültlerinin yaygınlığı dışında bölgedeki birçok mezar taşında işlenmiş olan asma dalı ile üzüm motifleri¹⁹² ve ışıklar¹⁹³ bağcılığın somut kanıtlarını oluşturmaktadır. Orondeis'in sınır kentlerinden olan Amblada'da bağcılığın gelişmiş olduğu anlaşılmaktadır.

¹⁸² Bradley Hudson McLean, *Greek and Latin Inscriptions in the Konya Archaeological Museum*, British Institute at Ankara, Ankara 2002, s. 45 Cat. No. 129 Fig. 137.

¹⁸³ Asuman Balıran, "Taşkent-Avşar Ostotekleri", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 22/2, 2005, s. 81 Resim 26; Asuman Balıran, "2005 Yılı Taşkent (Konya) Yüzeysel Araştırması", *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 25/1, 2008, s. 30, 38 Resim 8; Osman Doğanay, *Ermenek ve Yakın Çevresindeki Antik Yerleşim Birimleri*, Çizgi Kitabevi, Konya 2005, 135, 297 Lev. 92.

¹⁸⁴ Asuman Balıran, "Yalıhöyük: A Settlement on the coast of Süğla Lake", *Anados Studies of the Ancient World*, 12/2012, 2016, s. 34 Fig. 10.

¹⁸⁵ Gertrude Lowthian Bell, "Notes On A Journey Through Cilicia and Lycaonia", *Revue Archéologique*, 4/8, 1906, 249 Fig. 25; İbrahim Hakkı Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri ile Karaman Tarihi Ermenek ve Mut Abideleri*, Baha Matbaası, İstanbul 1967, s. 572, 578-579; Mehmet Kurt, *Antik Çağda Karaman (Laranda) ve Yakın Çevresi, Tarihi Coğrafya-Yerleşimler-Kalıntılar, Buluntular*, Çizgi Kitabevi, Konya 2011, s. 67, 208 Lev. 38: 1; Aşkın – Kurt 2019, 123, 138 Levha 15.

¹⁸⁶ MAMA I, s. 77 no. 149.

¹⁸⁷ MAMA I, s. 141 no. 262.

¹⁸⁸ MAMA I, s. 178 no. 340.

¹⁸⁹ Aşkın, Kurt 2019, s. 123-124.

¹⁹⁰ Yazıtlar ve arkeolojik bulgular ışığında Karadağ (Boratinon Oros) ve çevresinde tahıl üretimi ve bağcılık faaliyetleri için bkz. Aşkın – Kurt 2019, s. 111-146 Levha 1-20.

¹⁹¹ Bu konuda bkz. Robert 1965, s. 77, 81, 84-87.

¹⁹² Balıran 2009, s. 13 Resim 1-2; 13-14 Resim 3; 15-16 Resim 6; 21 Resim 17; 47 Resim 52-54; 49 Resim 57.

¹⁹³ Balıran 2009, s. 38, 44-45 Resim 47-50; Asuman Balıran, "Lykaonia Bölgesi Şarap İşlikleri (Beyşehir-Seydişehir Civarı)", *Antik Çağda Anadolu'da Zeytinyağı ve Şarap Üretimi Sempozyum Bildirileri (06-08 Kasım 2008, Mersin)*, (Ed: Ümit AYDINOĞLU-A. Kaan ŞENOL), Kilikia Arkeolojisi Araştırma Merkezi yayınları, İstanbul 2010, s. 303-318 Fig. 1-15.

Öyle ki Strabon, Amblada'nın tıbbi amaçlarla kullanılan ve ticareti yapılan ünlü şaraplarından söz etmektedir ki buradan bağcılığın ve şarap ticaretinin bölge ekonomisinde önemli bir yer tuttuğu anlaşılmaktadır.¹⁹⁴ Yine komşu kentlerden Vasada'dan bir yazıtta¹⁹⁵ “*bağların sınırı*” ifadesi geçmektedir. Tahıl üretimi ile bağ ve bahçeciliğe elverişli bu araziler Servilius Vatia tarafından ele geçirilmiş ve *ager publicusa* (kamu arazisi) dönüştürülmüştü¹⁹⁶. Roma imparatorluk dönemi ile birlikte ise bölgede imparatorluk malikâneleri ve özel malikânelerin varlığı bilinmektedir. İmparatorluk malikânelerinin bulunduğu merkezlerden biri, bölgenin yukarıda tanımlanan topografik yapısının en karakteristik örneklerinden birisini oluşturan Kireli'dir.¹⁹⁷ Kireli'nde bir imparatorluk malikânesinin oluşmasında verimli arazilere sahip olması¹⁹⁸ yanında bölgeyi Killanian Ovası yoluyla en önemli koloni kenti Antiokheia'ya, Lykaonia'ya ve Galatia'ya bağlayan stratejik konumunun da etkisi olmalıdır.¹⁹⁹ Kireli'nden ele geçmiş bir Roma yazıtı, imparatorluk azatlısı olan bir *pro(curator)* Orondici'nin varlığını göstermektedir.²⁰⁰ Yine Kireli'nde ele geçen Grekçe mezar yazıtından²⁰¹ Theophilos adında *libertus augusti* (imparator azatlısı) olan bir *epitroposun* (kâhya) varlığı belgelenmektedir. Bu yazıtlardan hareketle Orondicus Tractus'un ortasında yer alan Kireli'nde bir imparatorluk malikânesinin varlığı değerlendirilmektedir.²⁰² L. Robert'e göre Theophilos Orondicus Tractus'un *procurator*larından birisi olup Beyşehir Gölü'nün doğusunda Misteia ile Tiberiopolis'i içine alan ve daha doğudaki dağlar ve tepelerle sınırlanan araziye kapsayan malikânenin yöneticisi

¹⁹⁴ Strab. XII 7. 2.

¹⁹⁵ Swoboda – Keil 1935, s. 28 no. 58. Karaman yakınlarındaki Karadağ eteklerindeki Karacaören köyünde ele geçmiş ve üzerinde “Aplada mevkiindeki üzüm bağı” okunan stelin yazıtı için bkz. Aşkın – Kurt 2019, s. 119-120, 136 Levha 12.

¹⁹⁶ Ormerod 1922, s. 47-48; Jones 1998, s. 133; Mitchell 1993, I, s. 90; Feld 2005, s. 68; Bru 2017, s. 27.

¹⁹⁷ Bru 2017, s. 181. Roma imparatorluk döneminde önemli bir malikâne merkezi olan Kireli hakkında bilgi ve literatür için bkz. J. Greenhalgh, *Roman Pisidia – a study of development and change, a thesis submitted for the degree of Doctor of Philosophy*. Department of Archaeology University of New castle upon Tyne, 1987, s. 504-505.

¹⁹⁸ Robert 1965, s. 85.

¹⁹⁹ Bru 2017, s. 28.

²⁰⁰ AE 1927, 104; Robert 1965, s. 81.

²⁰¹ Pierre Paris – Georges Albert Radet, “Inscriptions de Pisidie, de Lycaonie et d'Isaurie”, *Bulletin de correspondance hellénique*, 10, 502-503 no. 4; J. R. S. Sterrett, *An Epigraphical Journey in Asia Minor*, 185 no. 189; Cronin 1902, s. 107 no. 17; William Mitchell Ramsay, “Res Anatolicae: Ecceiterum Pisidia”, *Klio*, 23, 1930, 253; MAMA VIII, 61 341, 342; IGR 3, 243; SEG 6, 451.

²⁰² Robert 1965, s. 81; Bru 2017, s. 28.

pozisyonundaki bu *procurator*un ikametgâhı ise Kireli'ndedir.²⁰³ Bir *dispansator* ve T. Flavius Diomedianus Diomedes adında Flavian'ın azatlısı olduğu anlaşılan kişinin mezar yazıtından²⁰⁴, burada MS 1. yüzyılda Bademli'de de bir Roma malikânesinin varlığı belgelenmektedir²⁰⁵. Bu malikânelerin güvenliğinin sağlanması da son derece önem taşıyan bir konu idi. Bu ise çok büyük olasılıkla bölgedeki koloniler ve *stationariiler*²⁰⁶ tarafından sağlanmakta idi²⁰⁷. *Stationariiler*in varlığını belgeleyen yazıtların bulunduğu Artanada²⁰⁸, Vasada²⁰⁹, Amblada²¹⁰ ile birlikte Kireli²¹¹,nin aynı zamanda *stationariiler*in karargâh merkezleri olduğu değerlendirilmektedir.²¹²

Sonuç

Antik Orondeis Bölgesi içerisinde yer alan Beyşehir Gölü havzası coğrafi konumu ve sahip olduğu verimli arazileri nedeniyle en erken dönemlerden itibaren yerleşime sahne olmuştur. Sözü edilen bu iki ana unsur nedeniyle bölgede farklı kültürlerin izlerine rastlanmıştır. Bölgedeki Eflatunpınar ve Fasıllar olmak üzere iki önemli Hitit anıtının varlığı, Hellenistik ve Roma dönemi kültürlerine dair izler ile farklı kültürlerin varlığı bunun en somut kanıtları olarak değerlendirilebilir.

²⁰³ L. Robert, F. Sarre'nin Selkisaray'dan Tiberiopolis yolu ile Kireli'ne ulaşırken gördüğünü belirttiği bir gölün yakınında yer alan antik kalıntılar sahasının Orondeis'in *procurator*unun ikametgâhı olduğunu düşünmektedir. Bu konuda bkz. Robert 1965, s. 84-85.

²⁰⁴ CIL 3, 12143.

²⁰⁵ Kurt 2017, s. 130.

²⁰⁶ BE 1958, s. 322 no. 469; Louis Robert, *Etudes Anatoliennes: recherches sur les inscriptions grecques de l'Asie Mineure*, E. de Boccard, Paris 1937, s. 285; Robert 1965, s. 79-80. *Stationariiler*, çeşitleri ve görevleri konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Cédric Brélaz, *La sécurité publique en Asie Mineure sous le Principat (Ier-IIIème s. ap. J.-C.) Institutions municipales et institutions impériales dans l'Orient romain*, Schwabe Verlag, Basel 2005, s. 254-267.

²⁰⁷ Kaya 2006, s. 368.

²⁰⁸ J. R. S. Sterrett, *The Wolfe Expedition to Asia Minor*, s.53 no. 73; Gertrud Laminger-Pascher, "Römische Soldaten in Isaurien", *Römische Geschichte, Altertumskunde und Epigraphik. Artur Betz için Armağan*, (Ed: E. Weber – G. Dobesch), Wien 1985, s. 387-388; Feld 2005, s. 107.

²⁰⁹ Swoboda – Keil 1935, s. 27 no. 47; Laminger-Pascher 1985, s. 391; Mitchell 1993, I, s. 122.

²¹⁰ J. R. S. Sterrett, *The Wolfe Expedition to Asia Minor*, s. 182 no. 300.

²¹¹ J. R. S. Sterrett, *An Epigraphical Journey in Asia Minor*, s. 184-187 no. 187; Cronin 1902, s. 106 no. 6; IGR 3, 242, 1470; MAMA VIII, 61 no. 340; Laminger-Pascher 1985, s. 390; Mitchell 1993, I, s. 122.

²¹² Mitchell 1993, I, s. 77, 122; Kaya 2006, s. 369; Breytenbach – Zimmermann 2018, s. 387. L. Robert'e göre *procurator*ların ikametgâhı Kireli'nde olup burada *procurator stationarii* olarak askeri bir görevi de yerine getiriyordu, bkz. Robert 1965, s. 84.

Orondeis'in bulunduğu coğrafya özellikle Lykaonia-Pisidia-Galatia üçgeninde bir geçiş noktası özelliği taşıması bakımından önemlidir. Antik kaynaklardan da anlaşıldığı üzere bölge farklı dönemlerde idari olarak Pisidia, Galatia ve Lykaonia'nın sınırları içerisinde yer almıştır. Bu durum bölgenin sınırlarının belirlenmesinde güçlük yaratmaktadır. Epigrafik belgelerin sağladığı bilgiler ile arazi yapısı göz önüne alındığında bölgenin batıda doğal bir sınır olan Karalis'ten doğuda Bağırsak Boğazı'na, güneyde Amblada ve Vasada yerleşimlerinin bulunduğu Toros uzantılarından, kuzeyde Fele Boğazı'na değin uzanan geniş bir alanı kapsadığı kanaatindeyiz.

Sözü edilen bu coğrafya hem su kaynakları hem de verimli tarım alanlarının varlığı nedeniyle Roma'nın bölgeye olan ilgisini daha da artırmıştır. Örneğin Servilius Vatia'nın MÖ 78-74 yılları arasında Torosların iç bölgelerine yapmış olduğu seferin ikinci aşamasında Beyşehir Gölü çevresindeki topraklar ele geçirilmiş ve *ager publicus* yapılmıştır. Augustus döneminde itibaren bu toprakların en azından bir bölümünün imparatorluk malikânelerine çevrilmesinin bölgede kurulan kolonilerle yakından ilişkisi olmalıdır. Bir koloni kenti olarak kurulan Neapolis'in hemen yakınında Kireli'nde bir imparatorluk malikânesinin varlığı, bu kentlerin ihtiyaçlarının malikâneler tarafından karşılandığına işaret etmelidir. Roma kolonilerinin daha sıkı denetlenmesi ve tarımsal ihtiyaçlarının giderilmesi buralarda organize bir tarımsal yapının oluşturulmasını zorunlu kılmış olmalıdır. Ayrıca stratejik öneminden dolayı gerek buradaki yolların gerekse malikânelerin sıkı bir şekilde korunduğu epigrafik belgelerden anlaşılmaktadır.

Orondeis toprakları bir yandan Phrygia Paroreia'ya geçiş noktası oluşturması diğer taraftan sosyo-ekonomik ve coğrafi olarak elverişli şartları nedeniyle birbiriyle kaynaşmış farklı kültürlerden hakların yaşadığı bir yer olmuştur. Farklı etnik kökenden halkın birlikte yaşaması farklı dini uygulamaları ve tapınımları da beraberinde getirmiş olmalıdır.

Kaynakça

Antik Kaynaklar

Cic., Marcus Tullius Cicero, *De Lege Agraria*, (Çev. J. Freese), The Loeb Classical Library, London, 1930.

Hierok., *Hieroclis synecdemus et notitiae Graecae episcopatum: Accedunt Nili Doxapatrii notitia patriarchatum et locorum nomina immutata*, (Ed: G. Parthey), Berlin, 1866.

- Iust. Nov., *Les Nouvelles De L'Empereur Justinien*, (Trans. M. Berenger), De L'Imprimerie De C. Lamot, Metz, 1811.
- Liv., Titus Livius, *Ab urbe Condita*, (Ed: B. O. Foster vd.), The Loeb Classical Library, Cambridge, 1919-1959.
- Plin., Gaius Plinius Secundus, *Naturalis Historia*, (Ed: H. Rackham - W. H. S. Jones - D. E. Eichholz), The Loeb Classical Library, London, 1938-1971.
- Polyb., *Historiai*, (Ed: W. R. Paton), The Loeb Classical Library, London, 1922-1927.
- Ptol., Claudius Ptolemaios, *Claudii Ptolemaei Geographia*, (Ed: K. F. A. Nobbe), Lipsiae, 1845.
- Strab., Strabo, *Geographica*, (Ed: A. Meineke), Leipzig, 1877.
- Xen., *Anabasis*, *On Binlerin Dönüşü*. (Çev: Tanju Gökçöl), Sosyal yayınları, İstanbul, 2010.

Modern Kaynaklar ve Kısaltmalar

- AEL *l'année Épigraphique*, Paris.
- Anderson, John George Clark, "Exploration in Galatia cis Halym. II", *The Journal of Hellenic Studies*, Vol. 19, 1899, s. 280-318.
- Arslan, Mustafa, *Yalvaç-Beyşehir-Suğla Oluğu'nun M.Ö 500-MS 500 Yılları Arası Tarihi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya 2011.
- Aşkın, Ercan – Kurt, Mehmet, "Antik Dönemde Karadağ (Boratinon Oros) ve Çevresinde Tarımsal Üretim", *Seleucia*, IX, 2019, s. 111-146.
- Bahar, Hasan, *Demir Çağı'nda Konya ve Çevresi*, Selçuk Üniversitesi yayınları, Konya 1999.
- Bahar, Hasan – Karauğuz Güngör – Koçak, Özdemir, *Eskiçağ Konya Araştırmaları I*, İstanbul 1996.
- Bahar, Hasan, "1998-1999 Yılı Konya-Karaman İlleri Yüzey Araştırmaları", *XVIII. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, (22-26 Mayıs 2000), Cilt II, Ankara 2001, s 187-204.
- Bahar, Hasan – Koçak, Özdemir, *Eskiçağ Konya Araştırmaları 2*, Kömen yayınları, Konya 2004.
- Bahar, Hasan, "Tarihöncesinden Hellenistik (MÖ 330) Dönem Yenice Köyü ve Hellenistik Kültürleri", *Amblada'nın (Yeniceköy) Deşifresi*, (Ed: Sedat Şimşek), Selçuk Üniversitesi yayınları, Konya 2016, s. 5-33.

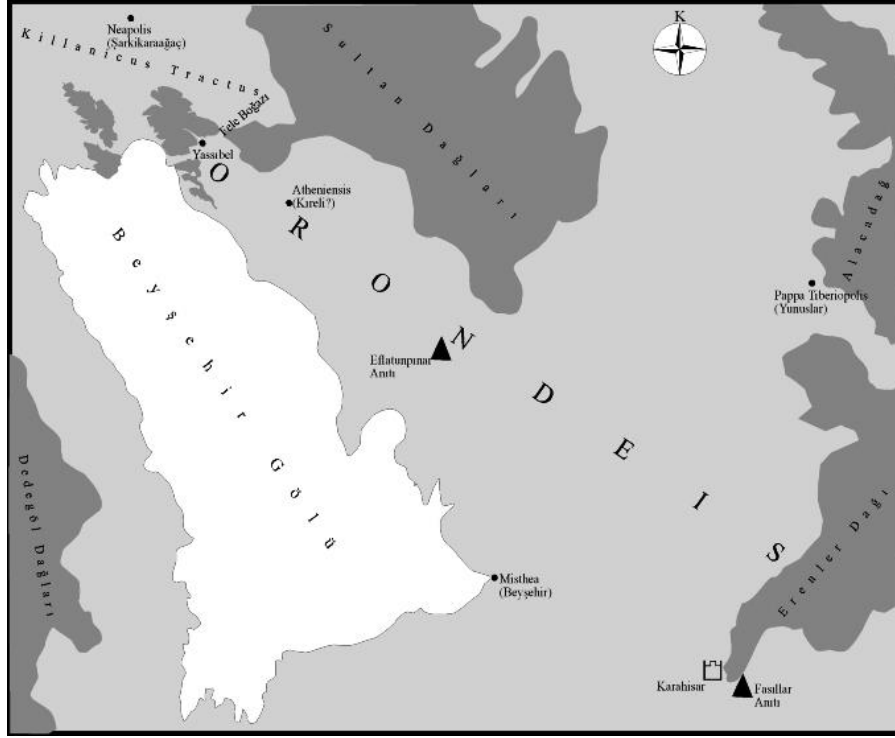
- Bahar, Hasan, “Hititlerde Su Kültü ve Konya Su Anıtları”, *International Congress on Cultural Heritage and Tourism, (ICCHT 19-21 May 2017)*, Konya 2017, s. 861-867.
- Baldıran, Asuman – Söğüt, Bilal, “Lykaonia Bölgesinde Kybele Kültü: Beyşehir ve Seydişehir İlçeleri”, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 14, 2002, s. 45-69.
- Baldıran, Asuman, “Taşkent-Avşar Ostotekleri”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 22/2, 2005, s. 67-86.
- Baldıran, Asuman, “A Study About Cults of Lykaonia Region”, *Anados. Studies of the Ancient World*, 6-7/2006-2007, 2008, s. 35-45.
- Baldıran, Asuman, “2005 Yılı Taşkent (Konya) Yüzey Araştırması”, *XXV.Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Cilt 1, 2008, s. 27-42.
- Baldıran, Asuman, *Beyşehir ve Civarı Heykeltraşlık Eserleri*, Çizgi Kitabevi, Konya 2009.
- Baldıran, Asuman, “Lykaonia Bölgesi Şarap İşlikleri (Beyşehir-Seydişehir Civarı)”, *Antik Çağda Anadolu’da Zeytinyağı ve Şarap Üretimi Sempozyum Bildirileri (06-08 Kasım 2008, Mersin)*, (Ed: Ümit AYDINOĞLU-A. Kaan ŞENOL), Kilikia Arkeolojisi Araştırma Merkezi yayınları, İstanbul 2010, s. 303-318.
- Baldıran, Asuman – Söğüt, Bilal, “Kybele Monument In Lykaonia Region Beyşehir And Seydişehir Counties”, *Proceedings of the International Symposium “Trade and Production Through the Ages”, Konya, 25-28 November 2008*, (Ed: Ertekin Doksanaltı, Erdoğan Aslan), Aybil Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dijital Baskı Merkezi, Konya 2010, s. 257-278.
- Baldıran, Asuman – Karauğuz, Güngör – Söğüt, Bilal, “Centre Unissant Les Cultes Hittites Et Romains: Fasıllar”, *Proceedings of the International Symposium “Trade and Production Through the Ages”, Konya, 25-28 November 2008*, (Ed: Ertekin Doksanaltı, Erdoğan Aslan), Aybil Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dijital Baskı Merkezi, Konya 2010, s. 219-256.
- Baldıran, Asuman, “Yeni Araştırmalar Işığında Lykaonia Bölgesi Kültleri”, *Stratonikeia’da Lagina’ya Ahmet Adil Tırpan Armağanı*, (Ed: Bilal Söğüt), Ege yayınları, İstanbul 2012, s. 73-80.
- Baldıran, Asuman, “Yalıhoyuk: A Settlement on the coast of Suğla Lake”, *Anados Studies of the Ancient World*, 12/2012, 2016, s. 27-42.
- Baldıran, Burak, “Lykaonia Bölgesi Zeus Sunakları: Beyşehir-Seydişehir İlçeleri ve Civarı”, *Amisos*, 4/7, 2019, s. 118-136.
- BE *Bulletin Épigraphique*.

- Belke, Klaus – Restle, Marcel, *Galatien und Lykaonien*, Tabula Imperii Byzantini 4, (Denkschriften ÖAW, phil.-hist. Kl. 172), Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien 1984.
- Bell, Gertrude Lowthian, “Notes On A Journey Through Cilicia and Lycaonia”, *Revue Archéologique*, 4/8, 1906, s. 225-252.
- Bordaz, Jacques, “Current Research in the Neolithic of South Central Turkey: Suberde, Erbaba and Their Chronological Implications,” *American Journal of Archaeology*, Vol. 77, No. 3, 1973, s. 282-288.
- Brélaz, Cédric, *La sécurité publique en Asie Mineure sous le Principat (Ier-IIIème s. ap. J.-C.) Institutions municipales et institutions impériales dans l’Orient romain*, Schwabe Verlag, Basel 2005.
- Breytenbach, Cilliers – Zimmermann, Christiane, *Early Christianity in Lycaonia and Adjacent Areas: From Paul to Amphilochius of Iconium, Early Christianity in Asia Minor*, Brill, Leiden/Boston 2018.
- Bru, Hadrien (2016). “Le culte impérial dans l’Orient romain: mythes, rites et structures”, *Kaiserkult in den Provinzen des Römischen Reiches: Organisation, Kommunikation und Repräsentation*, (Ed: A. Kolb, M. Vitale), Walter de Gruyter GmbH, Berlin/Boston 2016, s. 57-78.
- Bru, Hadrien, *La Phrygie Parorée et la Pisidie septentrionale aux époques hellénistique et romaine: Géographie historique et sociologie culturelle*, Brill, Leiden 2017.
- Calder, William Moir, “Inscriptions of Southern Galatia”, *American Journal of Archaeology*, 36, 1932, s. 452-463.
- CIL 3 *Corpus Inscriptionum Latinarum III*, (Ed: Th. Mommsen), Berlin 1873.
- Cronin, Harry Stovell, “First Report of Journey in Pisidia, Lycaonia, and Pamphylia”, *Journal of Hellenistic Studies*, 22, 1902, s. 94-125.
- De Souza, Philip Charles, *Piracy in the Ancient World: from Minos to Mohammed*, University Collage Thesis submitted for the degree of Ph. D. in History, 1992.
- Doğanay, Osman, *Ermenek ve Yakın Çevresindeki Antik Yerleşim Birimleri*, Çizgi Kitabevi, Konya 2005.
- Duru, Güneş. “Göller Bölgesi Neolitik Yerleşmeleri Üzerine Bir Deneme”, *Özsait Armağanı, Mehmet ve Nesrin Özsait Onuruna Sunulan Makaleler*, (Ed: Hamdi Şahin, Erkan Konyar, Gürkan Ergin), Suna & İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Antalya 2011, s. 157-176.
- Erbil, Yiğit – Ünlü, Elif, “Fasıllar Yüzey Araştırması Erken Tunç Çağı Seramik Örnekleri”, *Cedrus*, V, 2017, s. 1-9.
- Feld, Karl, *Barbarische Bürger: Die Isaurier und das Römische Reich*. Walter de Gruyter, Berlin - New-York 2005.

- Greenhalgh, Jean, *Roman Pisidia – a study of development and cahnge, a thesis submitted for the degree of Doctor of Philosophy*. Department of Archaeology University of New castle upon Tyne, October, 1987.
- Hall, Alan S., “The Site of Misthia”, *Anatolian Studies*, 9, 1959, s. 119-124.
- Hall, Alan S., “Notes and Inscriptions from Easten Pisidia”, *Anatolian Studies*, 18, 1968, s. 57-92.
- Hall, Alan S., “The Gorgoromeis”, *Anatolian Studies*, 21, 1971, s. 125-166.
- Hamilton, William John, *Küçük Asya*, (Çev. K. Toraman), Midas Kitap, Ankara 2013.
- IGR3 *Inscriptiones Graecae ad res Romanas Pertinentes III*, (R. Cagnat, G. Lafaye, ed.), Paris.
- Jones, Arnold Hugh Martin, *The Cities of the Eastern Roman Provinces*, Oxford University Press, Oxford 1998.
- Karauğuz, Güngör, *Arkeolojik ve Filolojik Belgeler Işığında MÖ. II. Binde Orta Anadolu'nun Güney Kesimi*, Çizgi Kitavevi, Konya 2005.
- Kaya, Mehmet Ali, “Roma İmparatorluk Döneminde Beyşehir Gölü Çevresi”, *I. Uluslararası Beyşehir ve Yöresi Sempozyumu*, (11-13 Mayıs), Konya 2006, s. 365-370.
- Kaya, Mehmet Ali, “Cillanicus Tractus: A Re-Interpretation of its Location”, *Arkeoloji ve Sanat*, 124, 2007, s. 45-50.
- Kaya, Mehmet Ali, *Anadolu'da Galatlar ve Galatya Tarihi*, Çizgi Kitabevi, Konya 2011.
- Konyalı, İbrahim Hakkı, *Abideleri ve Kitabeleri ile Karaman Tarihi Ermenek ve Mut Abideleri*, Baha Matbaası, İstanbul 1967.
- Kurt, Mehmet, *Antik Çağda Karaman (Laranda) ve Yakın Çevresi, Tarihi Coğrafya-Yerleşimler-Kalıntılar, Buluntular*, Çizgi Kitabevi, Konya 2011.
- Kurt, Mehmet, “Roma Döneminde Beyşehir Gölü (Karalis) Çevresi'nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı”, *History Studies*, 9(4), 2017, s. 123-137.
- Laminger-Pascher, Gertrud, “Römische Soldaten in Isaurien”, *Römische Geschichte, Altertumskunde und Epigraphik. Artur Betz için Armağan*, (Ed: E. Weber – G. Dobesch), Wien 1985, s. 381–392.
- Magie, David, *Roman Rule In Asia Minor To The End Of The Third Century After Christ, I-II*, Princeton University Press, New Jersey 1950.
- MAMA I, *Monumenta Asiae Minoris Antiqua I: Eastern Phrygia*, (ED.: W. M. Calder), London 1928.

- MAMA VIII, *Monumenta Asiae Minoris Antiqua VIII: Monuments from Lycaonia, The Pisido-Phrygian Borderland, Aphrodisias*, (Ed: W. M. Calder & J. M. R. Cormack), Manchester University Press, Manchester, 1962.
- McLean, Bradley Hudson, *Greek and Latin Inscriptions in the Konya Archaeological Museum*, British Institute at Ankara, Ankara 2002.
- Mellaart, James, "Preliminary Report on a Survey of pre-Classical Remains in Southern Turkey," *Anatolian Studies*, Vol. 4, 1954, s. 175-240.
- Mitchell, Stephen, "Population and Land in Roman Galatia", *Aufstieg und Niedergang der römischen Welt*. (Ed: Von H. Temporini), Geschichte und Kultur Roms im Spiegel der neueren Forschung. II/7-2, Walter de Gruyter, Berlin-New York 1980, s. 1053-1081.
- Mitchell, Stephen, *Anatolia, Land, Men, And Gods in Asia Minor, Volume I: The Celts and The Impact of Roman Rule I-II*, Clarendon Press, Oxford 1993.
- Ormerod, Henry A., "The campaigns of Servilius Isauricus against the Pirates", *Journal of Roman Studies*, 12, 1922, s. 35-56.
- Özenir, A. Sırrı, "Eflatunpınar Hitit Anıtı 1996 Yılı Temizlik ve Kazı Çalışmaları," *VIII. Müze Kurtarma Kazıları Semineri* (7-9 Nisan 1997), T.C. Kültür Bakanlığı yayınları, Ankara 1998, s. 135-158.
- Özsait, Mehmet, *Hellenistik ve Roma Devrinde Pisidya Tarihi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi yayınları, İstanbul 1985.
- Paris, Pierre – Radet, Georges Albert, "Inscriptions de Pisidie, de Lycaonie et d'Isaurie", *Bulletin de correspondance hellénique*, 10, 1886, s. 500-514.
- Ramsay, William Mitchell, *The Historical Geography of Asia Minor*, John Murray, London 1890.
- Ramsay, William Mitchell, "Pisidia and the Lycaonian Frontier", *Annual of the British School at Athens*, 9, 1902-1903, s. 243-273.
- Ramsay, William Mitchell, "Lycaonian and Phrygian Notes. (Continued)", *The Classical Review*, Vol. 19, No. 8, 1905, s. 413-429.
- Ramsay, A. Margaret, "Preliminary Report to the Wilson Trustees on Exploration in Phrygia and Lycaonia", *Studies in the History and Art of the Eastern Provinces of the Roman Empire*, (Ed: W. M. Ramsay), Aberdeen University Press, Aberdeen 1906, s. 231-277.
- Ramsay, William Mitchell, "The Tekmoreian Guest-Friends: An Anti-Christian Society On The Imperial Estates at Pisidian Antioch", *Studies in the History and Art of the Eastern Provinces of the Roman Empire*, (Ed: W. M. Ramsay), Aberdeen University Press, Aberdeen 1906, s. 305-377.
- Ramsay, William Mitchell, "Res Anatolicae: Oroanda: Ager Oroandicus: Tractus Oronadicus A. – C.", *Klio*, 22, 1929, s. 375-383.

- Ramsay, William Mitchell, "Res Anatolicae: Ecceiterum Pisidia", *Klio*, 23, 1930, s. 239-255.
- Rémy, Bernard, *Les carrières sénatoriales dans les provinces romaines d'Anatolie au Hout-Empire (31 av. J.-C. – 284 ap. J.-C.) (Pont-Bithynie, Galatie, Cappadoce, Lycie-Pamphylie et Cilicie*, Institut Français d'Etudes Anatoliennes et Editions Divit, Istanbul 1989.
- Robert, Louis, *Etudes Anatoliennes: recherches sur les inscriptions grecques de l'Asie Mineure*, E. de Boccard, Paris 1937.
- Robert, Louis, *Hellenica Recueil D'Épigraphie De Numismatique et D'Antiquités Grecques*, Maisonneuve, Paris 1965.
- Robert, Louis, "Documents d'Asie Mineure", *Bulletin de correspondance hellénique*, 107, 1983, s. 497-599.
- Ruge, Wolfgang, "Oroandeis", *Real Encyclopädie der klassischen Altertumswissenschaft*, XVIII/1, 1939, col. 1130-1131.
- SEG *Supplementum Epigraphicum Graecum*.
- Sherwin-White, Adrian N., "Lucullus, Pompey and the East". *The Last Age of the Roman Republic 146-43 B.C.*, *The Cambridge Ancient History IX*, (Ed: J. A. Crook, A. Lintott & E. Rawson), Cambridge 2008, s. 229-273.
- Sterrett, John Robert Sitlington, *The Wolfe Expedition to Asia Minor*. Papers of the American School at Athens III, Damrel and Upham, Boston 1888.
- Sterrett, John Robert Sitlington, *An Epigraphical Journey in Asia Minor*, Papers of the American School of Classical Studies at Athens II, Damrel and Upham, Boston 1888.
- Swoboda, Heinrich – Keil, Josef, "Epigraphische und Archäologische Denkmäler", *Denkmäler aus Lykaonien, Pamphylien, und Isaurien*, (Ed: H. Swoboda – J. Keil – F. Knoll), Rohrer, Prag 1935.
- Syme, Ronald, *Anatolica Studies in Strabo*, Clarendon Press, Oxford 1995.
- Turgut, Murat, "Tarhuntašša'daki Su Kültü Mekânları", *Tarihin Peşinde*, 14, 2015, s. 337-354.
- Vitale, Marco, *Eparchie und Koinon in Kleinasien von der ausgehenden Republik bis ins 3. Jh. n. Chr.*, *Asia Minor Studien*, Bd. 67, Habelt R., Bonn 2012.
- Zgusta, Ladislav, *Klein asiatische Orstnamen*. C. Winter, Universitätsverlag, Heidelberg 1984.

Harita 1: Orondeis Bölgesi.